

سیمایین ژیاننامی د رۆمانین ((شووپین رۆندکان و سۆتنگهه))دا

رەمەزان حەجی قادر

پشکا زمانی کوردی، کولێزا پەروەردا بنیات، زانکویا دهوک، هەریم کوردستان-عێراق

((مێژوو وەرگرتنا فەکولینیی: 14 ناداری، 2023، مێژوو و پەروەردا بە لافکرین: 21 گولانی، 2023))

پوختە

رۆمان ژانرەکی ئەدەبییە، مفا ژ هەمی ژانرین دی وەرگرتییە، ئەو جیھانەکا گەلەک بەرفەرەهە و نیزیکی ژیان خەلکی و جفاکییە. ژیاننامەژی فەگێرانا ژیان کەسەکییە و ئەو کەسەژی تاکەکە ژ جفاکی، ل فیرۆ دیاردبیت کو پەيوەندییەک باش دناقبەرا رۆمانی و ژیاننامیدا هەیه. دەیتە زانین گەلەک جاران رۆماننقیس مفای ژ ژیان خویان یا کەسایەتیەکی وەرگرت و د رۆمانا خۆدا بەرچەستە دکەت.

نەف فەکولینە(سیمایین ژیاننامی د رۆمانین "شووپین رۆندکان" و "سۆتنگهه"یدا). ژبلی دوو بەش و نەجمان، پێشەکییەکی و کورتییەکی ب هەرسێ زمانین کوردی، عەرەبی و ئنگلیزی و لیستا ژیدەر و پەراویزان، بخۆفە دگرت. د بەشی نیکیدا ژیاننامە هاتییە پیناسەکرن و باس ل هەردوو جۆران ("ژیانناما خۆدی" و "ژیانناما یی دی") هاتییەکرن، دیسان چەوانییا دەستتیشانکرن رەگەزین ژیاننامی د رۆمانیدا و پەیماننا ژیاننامی هاتییە باسکرن.

د بەشی دوویندا رۆمانین "شووپین رۆندکان" و "سۆتنگهه" بووینە کەرەستە بۆ فەکولین. نەف بەشە دابەشی سەر دوو تەوهران بوویە. تەوهرۆ نیک لیک لیکەریانە ل سیمایین ژیاننامی د رۆمانا "شووپین رۆندکان"دا، ئەوژی ب ریکا دەرزیبکین تیکستی (دیاری و سۆپاسی و ...) دیسان ب ریکا بەراوردکرنەکی د ناقبەرا ژیان فەگێری و نقیسەری. ب نەفی چەندۆ دەست هاتییە دەیان ل سەر هەندەک سیمایین "ژیانناما خۆدی". بۆ "ژیانناما یی دی" باس ل کەسایەتییا "بەدری" یی هاتییە کرن کو دیتە دایکا فەگێری رۆمانی و رۆماننقیسی ژ، هەر دیسان باس ل کەسایەتییا "نەبووب" ی هاتییە کرن، ئەوژی د بیتە برای رۆماننقیسی و فەگێری.

د تەوهرۆ دوویدا بۆ ب سەرهلبوونا "ژیانناما خۆدی" بەراوردکرنەک دناقبەرا "بلند" ی رۆماننقیس و "سیابەندۆ" فەگێر و کاراکتەرۆ سەرەکی یی رۆمانی هاتییە کرن و پەيوەندی د ناقبەرا ئەواندا هاتییە دیتن. بۆ "ژیانناما یی دی" هاتییە چەسپاندن کو "تاھر" و "حسین" و "مشیر" د رۆمانیدا و ژ دەرەفی رۆمانی ناکو د ژیان راستەقینەدا هەبووینە، ب نەفی چەندۆ، دەست هاتییە دانان ل سەر سیمایین ژیاننامی.

د نەجماندا دیاردبیت کو سیمایین "ژیانناما خۆدی" و "ژیانناما یی دی" د هەردوو رۆماناندا د هینە دیتن و رەگەزین "ژیانناما یی دی" د رۆمانا "شووپین رۆندکان" دا یا زاله و رەگەزین "ژیانناما خۆدی" د رۆمانا "سۆتنگهه" دا یا زاله.

پەییقین کلیلی: ژیاننامە، زیندان، ئەنفال، ژیانناما خۆدی، پەیماننا ژیاننامی و رۆمان.

پێشەکی

جفاکی، سیاسی و ئاینی... هتە، ناقەکی دی د دانیت ل سەر کاراکتەرۆ سەرەکی یان ژ فەگێری، چونکی ئەوا د ژیاننامی دا نەهیتە گوتن ب ریکا رۆمانی دەیتە گوتن. نقیسەر یا د دلۆ خۆدا دەر دکەت بیی کو خۆ توشی ئاریشەیان بکەت ئەقەژی ب بەرفەرەهی ل رۆژەلاتا ناقەرست و ب تاییەتی ل وەلاتین عەرەبی و ل دەف نقیسەرین کورد ژ دەیتە دیتن.

گرنگییا فەکولینیی: گرنگییا فەکولینیی د ئەوئ چەندیدایە، ئەف بابەتە گەلەک کیم د قادا رەخنا ئەدەبی کوردیدا د هیتە دیتن، هەرچەندە ئەف

ژیاننامی و رۆمانی تیکەلییەکا باش یا دگەل ئیک هەمی، ئەوژی دزفریت بۆ بەرفەرەهی و نەرماتییا ژانرۆ رۆمانی ژ لایەکیفە و ژ لایەکی دیفە گەلەک تشت یین هەین نقیسەری دقیت دەر بارەهی ژیان خۆ بیژیت، لی ژبەر نەبوونا نازادییا رادەر برینۆ، ژ نەچاری پەنایی د بیتە بەر کارەکی ئاشۆپی دا کو ئەو تشتین ب سەرۆ ئەوی یان هەفالهکی ئەوی یان کەسەکی دیتن هاتین دەیتە بەر چاف، ئەفجا ژبەر سانسۆرا

سيمايين ژياننامي، ب ريكا بهروردكرنه‌كي دياربوويه، سرهاتيا "سيابه‌ند" ئه قه‌گير د رومانيدا، ژ ژيانا نفيسر "بلند محمد" ي هاتيبه وهرگرتن، ب نه‌قي چهندي سيمايين "ژياناما خودي" تيدا ديارديت و نفيسري نه‌زمونا خو يا كهي بهرجه‌سته‌كريبه. بو "ژياناما يي دي"، "تاهر"، "حسين" و "مشير" ژ ژيانا راسته‌قينه وهرگرتينه و سر پنهاتيا نه‌وان يا زينداني د رومانيدا دهينايه بهر چاف، جونكي برگه و ديمه‌نين كورت ژ ژيانا نه‌وان وهرگرتينه، له‌ورا نه‌شيين بيژين؛ نه‌فه ژياننامه‌يه، بهلكي سيمايين ژياننامي نه.

به‌شي نيكي

ژياننامه، پيناسه، جور و نيشانين نه‌وي د رومانيدا

ژياننامه:

ژياننامه په‌يغه‌كا ليكدايه، پيكهاتيه ژ "ژيان + نامه". د زماني عهره‌بیدا په‌يغا "السيرة" هنده‌ك جاران ژي "الترجمة" ده‌يته بكارهينان. د زماني ننگليزيدا بهرامبر په‌يغا ژياننامه زارافي "Biography" ده‌يته بكارهينان، دنبه‌كوكا خودا ((په‌يغه‌كا يونانيه پيكهاتيه ژ Bios ب راما (ژيان) و graphein ب راما (نفيسين) د هيت))⁽¹⁾. ژ په‌يغا (ژياننامه) دياره كو باس ل ژيانا كه‌سايه‌تبه‌كي يان چهند كه‌سايه‌تيان، د كه‌ت.

پيناسا ژياننامي:

ژياننامه: نفيسينا سرهاتيا ژيانا تاكه‌كي يان كه‌سايه‌تبه‌كيبه ((نفيسينه‌كه نفيسر ژيانا خو يان يا كه‌سه‌كي ب نافوده‌نگ نيشانده‌ت و تيدا ده‌ستكه‌فت و كارين نه‌وي ل سر ده‌يته نفيسين، د ده‌ينيه بهرچاف))⁽²⁾. نه‌و تاكي ل سر د هيتيه نفيسين، باراپتر كه‌سايه‌تبه‌كا ب نافوده‌نگه، كار و چالاكي و ده‌ستكه‌فتين نه‌وي ده‌ينه توماركرن. ژياننامه ژانره‌كي نه‌ده‌بييه ميژوو و چيروك تيكه‌لي نيك دبن نه‌و((جورمكي نه‌ده‌بييه، قه‌كولينا ميژووي و چير وهرگرتنا چيروكي پيگفه كومدكه‌ت بو توژينا ژيانا كه‌سايه‌تبه‌كي و وينه‌كرنا هوپر يا نه‌وي كه‌سايه‌تبه‌كي))⁽³⁾. "فه‌ره‌نگا نو‌كس‌فورد" د پيناسه‌كا كورتدا د

مژاره ب بهر فرهي د رمخنا نه‌ده‌بياتا جيهاني و عهره‌بیدا ده‌يته ديتن.

ناريسا قه‌كوليني: ب سايا هه‌بوونا ژيده‌ران ب زماني عهره‌بي، نه‌فجا چ رمخنه‌گرين عهره‌ب نفيسين يان ژي ژ زمانين نه‌وروي هاتبته وهرگهران، چ ناريسه د ريكا قه‌كولمريدا نه‌بوون.

گريمانا قه‌كوليني: هه‌بوون و ده‌ستنيشانكرنا سيمايين ژياننامي د نه‌فان هه‌ردوو روماناندا، د بيته بهر سفك بو نه‌وي پرسيارئ نه‌وا د بيژيت: سيمايين ژياننامي دشين جهي خو د رومانيدا بكه‌ن؟! بهر سف ژي نه‌رييه.

نارمانج ژ قه‌كوليني: نارمانج ژ قه‌كوليني نه‌وه به‌يته دياركرن كو نه‌فان هه‌ردوو روماننفيسان به‌شه‌ك يان ژي ماوه‌يه‌ك ژ ژيانا خو و يا هنده‌ك كه‌سايه‌تيين د ژيانا راسته‌قينه‌دا رووي ب رووي نه‌وان بووين، د نه‌فان هه‌ردوو روماناندا بهرجه‌سته كرينه.

مي‌تودي قه‌كوليني: وه‌سفي-شروقه‌كاري-پراكتيكيه.

سنوري قه‌كوليني: رومانان "شووپين روئدكان" و رومانان "سوئنگه‌ن".

په‌يكه‌ري قه‌كوليني: قه‌كولين دابه‌ش بوويه ل سر دوو به‌شان و ب نه‌في رهنكي ل خوراي: به‌شي نيكي، ژ لايي تيوريغه باس ل ژياننامي و پيناسه و هه‌ردوو جورين ژياننامي و په‌يما نا ژياننامي و نيشانين ده‌ستنيشانكرني هاتيبه كرن.

به‌شي دووي: نه‌وژي ل بن نافونيشاني (ده‌ستنيشانكرنا جورين ژياننامي د هه‌ردوو روماناندا) يه و ل سر دوو نه‌وه‌ران هاتيبه دابه‌شكرن، ب نه‌في رهنكي: ته‌وه‌ري نيكي، هه‌ولدانه بو ب سره‌لبوونا سيمايين ژياننامي د رومانان "شووپين روئدكان" دا، ب ريكا ديار، سوپاسي، په‌يغا ده‌زگايي وه‌شاني، ده‌نگفه‌دانا ديروكا كه‌سي. قه‌كولم شيايه چهند ديمه‌نه‌كان ژ ژياننامي ده‌ستنيشان بكه‌ت. ديسان ب ريكا بهروردكرنه‌كي د نافه‌را ژيانا نفيسري و ژيانا قه‌گيري (قه‌هرماني) گه‌له‌ك برگه ژ ژيانا "هزرفان" ئه روماننفيس هاتبته دياركرن. بو "ژياناما يي دي"، "به‌دي" و "نه‌يوب" كو دنبه دايك و برايي روماننفيسي هاتبته ده‌ستنيشانكرن. ته‌وه‌ري دووي، رومانان "سوئنگه‌ه" كه‌تبه‌ بن قه‌كوليني بو ده‌ست دانان ل سر

6- ئەوان جهان ژى ببینیت ئەوین دئى سالوخوا ئەوان كەت.

پشتى ئەف زانبارییه بۆ نەفسەری پەیدادبن و دەستى ئەوى د گەهیتە هەمییان یان هەندەکان ژ ئەوان، ل دویف زنجیره‌یه‌کا دەمی و ژ زاروکینییا ئەوى تاكو بارکرا ئەوى ژ ژيانى د هیتە تومارکرن، کەواتە خزمەت و رۆل و کارتیكرنن خۆدانى ئەفئى جۆرى ژياننامى ب ریکا گەواهه و دکیومینت و پروانامان د هیتە نەفسین .

2- ژيانناما خۆدى:

د زمانى کوردیدا "ژيانناما خۆدى" بەرامبەرى زارافئى (Auto biography) یى ئنگلیزی دەهیت کو د بنه‌کوکا خۆدا ((زارافه‌کئى یونانییه و ژ Auto "خۆد" و "BIOS" ژيان" و Graphyein "نەفسین" پیکه‌هیت و ئانکویا (نەفسینا ژيانا خۆدى) دەهیت)) (10). "ژيانناما خۆدى" ژ بەرى وەکو ژانرەکئى ئەدەبى سەرەدمى ل گەل هاتبیتە کرن، هەبوویه و ژ کەفندا خەلکەک یان ژى کەسایەتى هەبوویه باس ل ژيانا خۆ کرپیه، بئى کو ئاماژە ب زارافئى ژيانناما خۆدى هاتبیتە کرن ((ئەف زارافه ل دەوروبەرىن سالا 1800 د گرنگترین زمانین ئەوروپیدا بەلاقبوو)) (11). ئانکو وەکو زاراف ل چاف هەبوونا نەفساندنا ژياننامى درەنگ پەیدا بوویه .

پیناسین ژيانناما خۆدى:

پیناسەیه‌کا ئیکلاکەر و هەمی ره‌خنەگر ل سەر کوکبن بۆ "ژيانناما خۆدى" نه هاتبیه کرن، ئەفئى چەندئى ژى ئەگەرىن خۆ هەنه بۆ نمونە ژ لایى میژوویفە، رەنگە نویتیرین ژانری ئەدەبى بیت، دیسان هەبوونا چەند فورم و زارافه‌یکین دى بین ئەدەبى کو لیکنیزیکیه‌کا باش ل گەل ژياننامى هەیه ئەوژى (بیرمورى - بیرهاتن - رۆژانه - دانپیدان)، دیسان زۆربەیا زارافئین ئەدەبى ب هەمان شیوه پیناسەیین جوداجودا بۆ هاتینه کرن. ئەفە ژى چەند پیناسەیه‌کین جۆراوجۆرن بۆ "ژيانناما خۆدى" دئى بەرچاف کەین. ((ژيانناما خۆدى ب واتیه‌کا دەقاودەق، وەرگێرانا ژيانا مروفییه، هەروەکی ئەو ب خۆ دبینیت)) (12). ئانکو ژيانا خۆ هەروەکی ئەو دزانیت و ب گوشەنیکایا خۆ پیکشیشی خۆیندەفانى د کەت.

بیزیت: ((ژياننامە میژوویا ژيانا کەسانە و ئەو جۆرەکئى ئەدەبیه)) (4). ژياننامە د چارچۆفئى دەم و جەهک دەستنیشانکریدا دەهیتە پیکشیشکر و د بیتە جەئى مفای بۆ خۆیندەفانى ((ژياننامە جۆرەکئى فەگێرانا چیرۆکییه د ناڤ دەم و جەهکئى دەستنیشانکریدا دەهیتە ریکخستن... گەرەکه خۆدانى ژياننامى کەسەکئى خۆدان شیان و داھینەربیت داكو ئەزمۆن و سەربۆرا ئەوى ببیتە جەئى مفای بۆ خۆیندەفانى)) (5). ژياننامە دشتیت تەفایا بوویەر و سەرھاتیین مروفئى ب خۆفە بگريت.

جورین ژياننامى:

ب رەنگەکئى گشتى ژياننامە دبیتە دوو بەش ئەوژى "ژيانناما یى دى" و "ژيانناما خۆدى". هەر چەندە دابەشکرەک دى ژى یا هەمی بۆ ژياننامى ئەو ژى ((ژيانناما گشتى و ژيانناما تايه‌تیه)) (6). وەلى یا بۆ مە گرنگ و دئى کار ل سەر کەین دابەشکرنا ئیکى یه.

1- ژيانناما یى دى: "Biography" ژياننامە و هەمی فورم و جۆرىن نيزیکى ژياننامى باس ل ژيانا تاکی دکەن. د "ژيانناما یى دى" دا، نەفسەر باس ل ژيانا کەسەکئى دى د کەت ((دانەنیاسینەکا تیر و تەسەله بۆ ژيانا کەسایەتیه‌کئى ناڤدار ژ لایى کەسەکئى دبترڤه)) (7). دەمئى ژ لایى کەسەکئى دبترڤه ب تیر و تەسەلى ل سەر ئیکى باخفى د ئەوى دەمیدا پیدئى ب هەندەک تشتان د بى داكو ببیتە جەئى باومریئى ئەوژى کومەکا ((گروڤ و باومرنامەو بەلگەنامە و دیکيومینتانه)) (8). چونکی د ئەفئى جۆریدا نەفسەر و ئەوئى ژياننامە ل سەر دەهیتە نەفسین د ژیک جۆدانە، پیدقییه نەفسەرئى "ژيانناما یى دى" ب کومکرنا هەندەک ژیدەرىن بنەرەتى راببیت و ب ئەفئى رەنگئى ل خوارئى (9):

- 1- ئەو پەرتوکین نيزیکى بابەتى، ل سەر خۆدانى ژياننامى هاتینه نەفسین.
- 2- دوکیومینتین رەسەن، وەکی نامە و رۆژانه و تومارین فەرمى.
- 3- بیرهاتنن هەفچەرخین ئەوى.
- 4- پشت بەستنى ب وان کەسان بکەت ئەوین ل گەلدا ژيايين.
- 5- بیرهاتنن نەفسەرى بخۆ، ئەگەر نیاسین ل گەل ئەوئى ژيانناما وى دەهیتە نەفسین هەبیت.

رویدابیت)) (17). ل قیرئ خوانده‌فان دهیته گریدان ب ژانرکئی دهستنیشانکرپه کو ژ لایئ نفیسهریقه نامازه پی هاتیبه دان و نهوی ب خو جوړئ ژانری دیارکریبه. دهمی خوانده‌فان "ژیانناما خودی" د خوینیت وهسان هزر بکعت کو نهوا دخوینیت ژ دهرقهی تیکستی ژی رویدایه ((کو نهو گوتنهکا راستی و واقعی یه، نهو گریدای یان ژی قه‌دگهریت بو واقعی هعی و هه‌سپیکری ژ دهرقهی سنورئ تیکستی، زمانئ وئ نه وهکی زمانئ رومانئ ب خه‌یالی هاتیبه دارشتن، نهو گریدای واقعکئی راسته‌خویه. ره‌خنه‌گر دشیت نهوا د ژیاننامیدا هاتی گریدهت ب ژیانما نفیسهری یا تایه‌تفه)) (18).

نارمانج ژ "سویندا ننگلیزی" و "په‌یمانا فهرنسی" نهوه، نامازه‌ک ژ نفیسهری هه‌بیت و بدهته زانین کو نهوا د تیکستدا، ژ واقعی و دیروکا کهمی هاتیبه وهرگرتن، راستیه‌کا دی یا هعی نهوژئ هه‌بوونا لایه‌نی سیئ یه کو خوانده‌فانه، تیکست بو نهوی هاتیبه ناراسته‌کرن و نهوژئ دبیته هه‌فیشکئ نفیسهری و پیدقیبه نفیسهر ل گهل خوانده‌فانی یی راستگو بیت.

نیشانین جوړی ده‌سنتیشان دکهن: نهو نالوزی یان ژی ته‌م و مژیا ل دهف خوانده‌فانی په‌یدابیت بو ده‌سنتیشانکرنا جوړ و ژانرین نه‌دهبی د دهمی خواندنا تیکسته‌کیدا، ب هندهک نیشانان قه دره‌فیت وهکی (وه‌که‌فیا نافی کهمی‌هتی و قه‌گیری، نافونیشان، نافونیشانین لاهکی، دیاری، پیشه‌کی، دهرواجه، په‌یفا به‌لا‌فکهری، گرو‌ف (شاهد) و دانوستاندنن ل گهل خودانی به‌رهمی) هر چنده نهف هردوو‌کین دویماهیئ نه ل گهل تیکستینه (په‌رتووکئ) وهلی بو ده‌سنتیشانکرنا جوړئ تیکستی مفایه‌کئ باش هه‌یه، ب نهفی رنگئ ل خاری (19):-

1- **وه‌که‌فیا نافی کهمی و قه‌گیری:** هه‌بوونا وه‌که‌فیی دنا‌فهر نافی کهمی و قه‌گیری نه‌فه دبیته نه‌گهر کو نه‌م بیژین قه‌گیرانه‌کا ژیانناما خودیبه نانکو بیی نامازه‌یین پیشه‌کی و نافونیشانان دئ بیته ژیانناما خودی‌لی. نه‌گهر هاتو‌تایی نه‌بوو دقیت نه‌م ل هندهک نیشانین دی بگهره‌ین داکو بشیین ژیاننامئ تیدا ده‌سنتیشان‌بکه‌ین-نه‌گهر هه‌بیت.

د پیناسه‌یه‌کا دیدا هاتیبه ((قه‌گیرانه‌کا چیروکیه، نفیسهر ب قه‌گوه‌استنا باری ژیانما خو رادبیت)) (13). هه‌رومسا "فیلیب لوجون" دهر باره‌ی "ژیانناما خودی" دبیزیت: ((کهمه‌کئ واقعی پی رادبیت و ب رهنه‌گه‌کئ په‌خشانکی ل هه‌بوونا خو یا تایه‌ت قه‌دگهریت کو جه‌ختی ل سهر ژیانما خو یا تاکه‌کهمی د کعت، ل سهر میژوویا کهمی‌تیا خو ب رهنه‌گه‌کئ تایه‌ت رادوه‌سنتیت)) (14). د نهفی پیناسیدا نفیسهر نامازئ ب چار توخم و بنه‌مایان ددهت، نهوژئ ژلایئ دارشتنا زمانیه‌ قه‌گیران و په‌خشان) دهینه دیتن و بابه‌ت یان ژی نافه‌روک دهر باره‌ی ژیانما تاکه‌کهمی و میژوویا کهمی‌تیه‌کی یه، ژلایئ هه‌لو‌یستی نفیسهریقه یان ژی بیژین ره‌وشا نفیسهری، نفیسهر ب دروستی دبیته قه‌گیر و نافی وی دکه‌فیه سهر کهمی‌تیه‌کا واقعی. ره‌وشا قه‌گیری ب دروستی ره‌وشا کهمی سهره‌کیه، نانکو ل قیرئ دیار‌بیت کو ((د تیکستا ژیانناما خودی نفیسهر و قه‌گیر و کهمی‌تیه‌کی سهره‌کی هه‌مان کهمه)) (15). وهلی ژیانناما نفیسهری هعی ناهیته نفیسهر چونکی ((نفیسهر ژ خاله‌کئ کو فوناغا زاروکینیا نهوی یه ده‌ست پیدکعت تا وی دهمی تیدا دزیت)) (16). نانکو نفیسهری "ژیانناما خودی" یی د ژیاننیدا مایی و نهوا نهوی دیتی یان گوه‌لی‌بووی نهوئ دنفیسیت.

په‌یمانا ژیاننامئ و نیشانین ده‌سنتیشانکرني: ژبهر نهوئ تیکه‌لی و لینکنزیکیا دنا‌فهر "ژیاننامئ" و "رومانئ" یان ژی هندهک فورمین دی بین نه‌ده‌بیدا هعی، "په‌یمانا تیکستی" ریکه‌کا باشه بو ژیکجوداکرن یان ده‌سنتیشانکرنا جوړ و ژانرین نه‌ده‌بی، ره‌خنه‌گرئ فهرنسی "فیلیب لوجون" دهمی باس ل "ژیانناما خودی" و ده‌سنتیشانکرني کری، نهوی زارافی "په‌یمانا ژیانناما خودی" pact Auto Biograophi que بکارینا، ب هه‌مان نافه‌روک به‌لی ب نافکرنه‌کا جودا، زارافی (Biography Oath) نانکو "سویندا ژیاننامئ" د ره‌خنا ننگلیزیدا هاته ب کارینان، بو نهفی چهندئ دپاره ره‌خنا ننگلیزی مفاژ بواری دادگه‌هی وهرگرتیه.

هزرا "فیلیب لوجونی" بو ب کارینانا زارافی "په‌یمانا ژیانناما خودی" نهوه ((دهمی نفیسهر باس ل رویدانه‌کئ یان کهمی‌تیه‌کئ دکعت، نهو تشته ب راستی د واقعی ژی دا هه‌بیت و

7- گروڤ و بەنگه و دانوسناندین ژ دەرڤه‌ی تیکستی: ئەگەر هاتو و ژ دەرڤه‌ی پەرتوکی و د ژێدەرەك دیدا هەندەك گروڤ و دوکیۆمێنت کەتن دەست خویندەڤان و ڤه‌کولەران یان ژ ی ب ریکا ئەوان چاڤینکەڤنتین د گەل نڤیسەری هاتینە ئەنجامدان، د ئەوی دەمیدا دئ هەندەك سەرەداڤ پەیدا بن بۆ شروڤەکرن و ئاشکراکرن هەندەك نەینین پەرتوکی .

بەشی دووی: دەستیشانکرن جۆرین ژیاننامی د هەردوو رۆماناندا

تەوهری نیکی: رۆمانا شووپین رۆندکان:

رۆمانا شووپین رۆندکان ژ نڤیسنا هزرڤان عەبدوللا یه و سالا ۲۰۱۱ نیکیەتیا نڤیسەری کورد تایێ دهوکی وەشانیدیه. ئەڤ رۆمانه ۴۰۹ بەرپەران ب خوڤەدگریت و ژ ۴۴ ناڤیران پیکدهی (23).

کورتیا رۆمانی: رۆمان بەحسی ب کارئینانا چەکی کیمیاوی دکەت ژ لایێ لەشکەری عیراقیڤه دژی وی خەلکی سڤیل ئەوی ل گۆندیت دەردۆریت دەوکی دژیان. چارەنڤیسی خەلکی وان گۆندان گریدایی چارەنڤیسی پێشمەرگی کوردستانی بوو، چونکی ئەو گۆند ل بن سیبەرا پێشمەرگەیی و شۆرەشی بوون. حکومەتا بەغدا سنورەکی بۆ دەڤەرین بن دەستەهالاتا شۆرەشی دەستیشاندکەت و ڤەرمانەکی دەردنڤیخت و ل ناڤ خەلکی د دەته زانین و رادگەهینیت؛ یی ل پشت سنوری بمینیت، وەکو دۆژمن و خائین دئ سەرەدەری د گەلدا هێتە کرن.

حکومەتا بەغدا نیزیکی دووسەد هزار سەربازان رەوانەیی دەڤەرا بەهەدیان د کەت و خەلک هەمی یی شەپزەیه و ب تاییەتی ئەوین عەزیزین ئەوان ل دەڤەرا رزگارکری دژیان. گۆتگۆتکا ب کارئینانا چەکی کیمیاوی ل هەمی چایخانە و مالا و کولانا... هەبوو و ب تاییەتی کۆمبوون و جڤینین سەرکردین بەعسیان د گەل هەمی تەخ و چینی جڤاکی و د گۆتن هەر کەسەکی بمینیت ل پشت خەتا سۆر دئ ب ناگری هێتە سۆتن. خەتا سۆر ژ ی ئەو سنۆر بوو یی حوکومەتا عیراقتی د ناڤەرا خو و دەڤەرین رزگارکریا دەستیشانکری.

2- نافونیشان و لڤه نافونیشان: گەلەك جارن نافونیشان د دیارن و نیکسەر هزرا مه دبیتە سەر ژیاننامی. ئەگەر چ ناماژەیین ژیاننامی نەبن، لڤه نافونیشان(العنوان الفرعي) وەکی پەڤین (رۆمان، ژیاننامە) رۆلی دگیرن، ئەگەر ئەوژی نەبوون، نافونیشانی چ رۆل د دیارکرن ژانریدا نامینیت .

3- دیاری: دیاری ژ بەریدا هەبوویه و نڤیسەری مەبەست ب دیاری هەیه لەورا بەرەمی خو دکەتە دیاری بۆ کەسەکی یان چەند کەسان یان لایەنەکی، ئەو د هێتە هژمارتن نیک ژ دەروازەیین تیکستی((دیاری دەیتە هژمارتن نیک ژ دەرازینکین تیکستی و ژ مەبەستان یا ڤالا نینە. ئەڤجا د هەلبژارتنا لایەنی دیاری بۆ هاتیبەکرن یان ژ ی ئەو دەربیرین د دیاریدا د هینە دیتن)) (20). ئەو هاریکاره مروڤ پتر دتیکستی بگەهیت((دشیاندایه مفا ژ دیاری بهیتە وەرگرتن بۆ شروڤەکرن و ڤەکوئینی)) (21). چونکی هەندەك جارن تشتین نەئاشکرا و ئالۆز ب ریکا دیاری رۆهنتر لی د هین.

4- پێشەکی: هەمی جۆرین دەرازینکین تیکستی رۆلەکی باش دگیرن ژ بۆ ب سەرەلبوون و ئاشکراکرن هەندەك ژ تشتین ڤەشارتی دناڤ تیکستیدا، ئەڤجا پێشەکی ژ دشت هەندەك ژ مەبەستا نڤیسەری ئاشکرا بکەن((گەلەك جارن دەستینک رەوش و میژوو و مەبەستا نڤیسنا بەرەمی ئاشکەرا دکەت و وەکو تیکستەکی هەڤتەریب چەند ئەرک و ئارمانجان دیاردکەت و بۆ خویندەڤانی هۆکارەکه کو گەلەك تشت باشتر ئاشکرا ب)) (22). پشتی نڤیسەر ژ بەرەمی خو ب دیماهیك دەیت، پێشەکی دنڤیسیت، لی چونکی ئەو وەکو پرا پەیوەندییه د ناڤەرا خویندەڤای و پەرتوکی، نڤیسەر ئەوی ددانیتە دەستینکا بەرەمی.

5- پەڤا پەلافکەری: پەڤا بەلافکەری و دەزگایی وەشانێ هەندەك جارن هاریکاره بۆ ڤەکولەری ژبۆ دیارکرن هەندەك تشتین تاری د بەرەمیدا .

6- دەنگڤەدانا میژوویا کەسەکی: بۆ نمونە ناڤینانا ناڤەکی کو ل گەل نڤیسەری ژیا بیت یان یی ب ناڤودەنگ بیت، یان ژ ی ب ریکا پێشەیهکی یان زیندانی یان هەبوونا دیرۆکەکا گرنگ بۆ جڤاکی د تیکستیدا.

چاقی دنیاى ژ لایى حوکومتا عیراقى ل سهردهمى به‌عسیان، ب سهرى مللهتى کورد هاتینه ((رژیم له 23ى شوباتى 1988 دهستى کرد به پیاوه‌کردنى پرۆسه‌که و به‌سهر ((8)) قوناغدا دابه‌شى کرد له ((6)) ناوچه‌ی جوگرافیا دا "قوناغی یه‌که‌م بۆ سهر ناوچه‌ی دۆلى جافایه‌تى، قوناغی دووم بۆ سهر ناوچه‌ی قهره‌داغ، قوناغی سیه‌م بۆ سهر ناوچه‌ی گهرمیان، قوناغی چوارهم بۆ سهر ناوچه‌ی قه‌لا سیکوکه و دۆلى زى بچووک، قوناغی پینج و شەش و حەوت بۆ سهر ناوچه‌کانى شه‌قلاوه‌ ره‌واندۆز، قوناغی هه‌شتم و کۆتایى بۆ سهر ناوچه‌ی بادینان)) (27). تاکو رۆژا نقیسینا دیاریى هیشتا کارتیکرن ل سهر زارۆکین که‌تینه به‌ر شالاوا ئەنفالان مایه .

سۆپاسی: رۆمانقیسی بۆ به‌ره‌مه‌ئینانا ئەقى به‌ره‌مى، سۆپاسی ئاراسته‌ی سى لایه‌نان کریهه، ئەوا کارى مه‌ پى هه‌ی و ب مفا بۆ دیارکرن یان ژى ده‌ستنیشانکرنا سیمایین ژیاننامى، ئەقه‌یه ((بۆ وان هه‌موو که‌سین ب سهر‌بۆر و سهر‌پیه‌اتین خۆ ئەز ده‌وله‌مه‌ند کریم)) (28). دیاره رۆمانقیسی مفايه‌کى باش ژ هه‌قال و که‌س و کارین خۆ وهرگرتیه بۆ نقیساندنا ئەقى رۆمانى و ب تاییه‌تى ژى ئەوین که‌تینه به‌ر شالاوا ئەنفالان، ئەقه‌ژى تشته‌کى سروشتى یه و کاره‌کى باشه تشته‌ى ب سهرى خه‌لکه‌کى هاتى مفا ژى به‌یته وهرگرتن و ب ئاشوپى به‌یته کراسکرن. ب ریکا ئەقى سۆپاسی پتر دیاردییت کو کاراکتر و رویدان و دم و جهین د ئەقى رۆمانیدا هاتین یان ژى ئەف رۆمانه پى هاتیه ئافاکرن، ژ واقعى ژيانا راسته‌قینه هاتینه وهرگرتن و پتر ریکى دده‌نه مه ئەم بیزین ژیاننامه و ئەزموونا هه‌ندەک مروقتین به‌رنیاس و نیزیکی رۆمانقیسی د ئەقى رۆمانیدا ده‌ینه دیتن. ب تاییه‌تى ژى "ئەیوب"ى کاراکترى سهرمى پى رۆمانى -برایى رۆمانقیسییه- و'به‌درى"ئەویژى رۆله‌کى باش د ئەقى رۆمانیدا هه‌یه -دایکا رۆمانقیسییه- 'خه‌بات' و "باله‌خان" کو ئەو ژى براین رۆمانقیسییه، وه‌کو کاراکترین لاهه‌کى رول د بوویه‌رین رۆمانیدا هه‌یه. سۆپاسی ژى ژ به‌ر ئەوى چەندیه کو ئەقان مروقان(مالباتا رۆمانقیسی)سهر‌پیه‌اتین خۆ بین ئەوان رۆژین ره‌ش و ب ترس بۆ هزرغانى رۆمانقیس(د ئەوان رۆژان دا ل ده‌وکى د ژیا وئەو نه‌که‌فتبوو

ب ده‌مه‌کى کیم ژ به‌رى ب کارئینانا چه‌کى کیمیاوی بریار ژ سهرى ده‌ردکه‌فیت و بۆ هه‌مى ناوچا ده‌يته فریکرن کو د شیاندا نینه به‌رسینگی دوژمنى به‌ینه گرتن و پیکدادان د به‌رژموه‌ندیا شوهره‌شى دا نینه و ب تاییه‌تى پشتى هاتى زانین هه‌مى جوړین چه‌کى د ئەقى شه‌ریدا دئ هینه ب کارئینان. پيشمه‌رگین خۆدان مال و زارۆک د هینه ده‌ستویردان و به‌ره‌و گۆندیت خۆ دچن، داکو زارۆکین خۆ هه‌رچى زووه به‌ره‌و سنوورین تورکی بین داکو ژ دوژه‌ها شه‌رى رزگار بین.

سهر‌مراى هه‌بوونا دوو به‌ره‌مى دناف گۆندیدا، ئەیوبى قاره‌مانى رۆمانى دشیت خۆ و گه‌له‌ک خه‌لکى دى ژ دۆزمخا شه‌رى قورنالبکه‌ت و به‌ره‌و تورکیا ده‌ربازبین.

نیشانین ژیاننامى د ئەقى رۆمانیدا :

ئه‌گه‌ر ئەم سه‌حه‌کینه ئەقى رۆمانى و هه‌ندەکى ل سهر ده‌رازینکین تیکستى راوه‌ستین ئەم دئ (دیاری و سۆپاسی) بینین کو ژ لایى رۆمانقیسیقه هاتینه نقیسین، مفا تیدا هه‌یه بۆ ب سهر‌هلبوونا هه‌ندەک سیمایین ژیاننامى **دیاری:** رۆمانقیسی رۆمانا خۆ ب ئەقى ره‌نگى کریهه دیاری ((ده‌یکا من یا گۆرپه‌هه‌شت و قه‌هرمانا قى رۆمانى)) (24). ل قیرى دیاردییت کو ده‌یکا رۆمانقیسی کاراکتره‌کا سهرمى یا رۆمانى یه، ئانکو دیته دایکا رۆمانقیسی و ژبه‌رى ئەم رۆمانى بخۆینین بۆ مه‌ دیاردییت کو قاره‌مانه‌کا رۆمانى ژ واقعى هاتیه وهرگرتن، نه ب تنى ئەقه د به‌رده‌وامیا دیاریى دا هاتیه((هه‌ر که‌سه‌کى ب به‌ر ئەنفالى که‌تى، نه‌مازه که‌س و کارین من، چ ناقى وان راسته‌موخوه یان نه راسته‌موخوه د ئەقى رۆمانیدا هاتى و نه هاتى.)) (25). ل قیرى ئاماژه ب به‌رپه‌ره‌کى ترسناک د دیروکا گه‌لى کورد هاتیه دان و باس ل که‌س و کارین خۆ ژى دکه‌ت، ئانکو ژبلى دایکا نقیسه‌رى خزم و که‌س و کارین ئەوى ژى رۆل د ئەقى رۆمانیدا گیاره و ناقى هه‌ندەکان ژ ئەوان ب دروستاهى و بئ گوهورین د رۆمانیدا دکه‌نه به‌رچاق. و هه‌ندەک ژى ب نافه‌ک دى کرینه کاراکتر ژبۆ ئافاکرنا ئەقى رۆمانى. ل دویمه‌ها دیاریى جهخت ل ئەنفالان ده‌يته‌کرن ((هه‌موو زارۆکین ئەنفالیان، ئەوین هه‌تا نه‌ا ژى ژ به‌ر وئ نیشى دنالن)) (26). ئەنفال ب راستى و ل به‌ر

کەسە ئەوی بەرھەمی ئەدەبی نڤیسی، بلا قەگێر ب ناقەکی دی ژ ی بیب د ئەوی دەمیدا ھاوتایی دروس دبیت، نانکو نڤیسەر ھەر قەگێرە)) (30).

دەنگفەدانا دیرۆکا کەسی:

ئەگەر د ئەفی رۆمانیدا دەنگفەدانا دیرۆکا کەسی نەبیت ژ ی چەند جە و تشت و کەسایەتی ھەنە و ھاریکارن بۆ ب سەرھلبوونا سیمابین "ژیانناما خۆدی" نانکو ب ریکا ھەقال و کریارین قەگێری و پەیدا کرنا پەیوەندیی د گەل کەتواری (جە و تشت و کەسایەتیین بەرنیاس د جفاکیدا)، دبیتە سەرەدافەک دی بۆ نیاسینا قەگێری د رۆمانیدا و کەسایەتییا ئەوی ژ دەر قەی رۆمانی، بۆ نمونە کەسایەتییا (مامۆستای) (31). قەرھەمانی کاراکتەر و قەگێری رۆمانی ھەقالینی ل گەل مامۆستای ھەمە و گەلەک جارن قیایە یا دلێ خۆ بۆ ئەوی دارێژیت و گەلەک جارن ژ ی ل گەل دکەفیتە دانوستاندنی ل دۆر پرسین ئەدەبی و ھزری و نەتەوہیی و ھەقالینییا ئەوی بۆ مامۆستای جھێ شانازییەکا مەزنە بۆ ئەوی، ھەر ژ بەر ئەوی ھەقالینیی ببوو جھێ ریزگرتنی ((ھزر دکم ژ بەر ھەقالینییا خوہ و مامۆستای .. ھەتا یین مەزنتر ژ ی من، ژ بەر ھەقالینییا وی ریزێ ل من دگرن)) (32). یانژی دەمی دبیزیت ((چونکو مامۆستا ھەم ریبەر و ھەم مامۆستا بوو)) (33). ھەر ئەف مامۆستای ھندە ب قەدر ل دەف ئەفی قەگێری گەنج کەسەکی ناقدارە و خۆدان خەباتە د شورەشا کوردیدا ((ئیک بوو ژ کەشە کادرین شورەشا ئەیلۆلی د چاخێ خۆدا بیژمەکی دەنگی کوردستانی بوو)) (34).

دیسان ناڤ ئینانا رژیمی د رۆمانیدا و ب زۆری برنا خەلکی بۆ کومبوونان ((ئەز ژ ی گرتم و ب زۆری برم کومبوونی)) (35).

(شوعبە) ئەو جھێ ھەمی ھەفۆلەتین کورد ژ گوھلیبوونا ئەوی ناڤی دترسیان، کو ب راستی د واقعیدا و نە ب تنی د رۆمانیدا (شوعبە) جھەک و ناقەکی گران بوو و دەستەلاتەکا زیدە دناڤ پارتا بەعس دا ھەبوو. د رۆمانیدا باس لئ ھاتیە کرن د دیمەنەکیدا کو خەلکەک کومکریە و گەفین ب کارئینانا چەکی کیمیایی ل دەقەزین ژیر دەستەلاتا پێشمەرگەیی کرینە ((ھزر نەکەن مە ئەف لەشکەرە ئینایە دا بکەشیتە چیا و شەری بکن، نەخیز، دڤیت ئەم تیکدەرا و ھندی گیانەومرەک ھەمە، ل پشت خەتین سۆر ب

بەر شالوین ئەنفالان) قەگێرینە و ئەو بوویەر بووینە کەرستە بۆ ئەفی رۆمانی.

پەیفای دەزگایی وەشانێ: ل سەر بەرگی رۆمانی ھێچ تشتەک ژ لایی دەزگایی وەشانێفە نەھاتیە نڤیسین، وەلی د گوفارا پەیفادا و ل بەرپەری وەشانان ئەف چەندە دەر بارە ی رۆمانا شووین رۆندکان د کەفیتە بەرچاڤ ((ئەف رۆمانە تیکەلکرانا روودانین ژ یواری و ناشۆیا نڤیسەری یە بۆ دەمی ئەنفالین رەش قەدگەریت، تیدا نڤیسەر شیاپە تا راددەکی دەر برینی ژ ئیش و نازارین خەلکی لئەفۆمە ی بکەت)) (29). ژ گوتنا وەشانێ دیارە کو ئەف بەرھەمە تیکەلەکە ژ ناشۆیا رۆماننڤیسی و واقعێ مللەتی کورد تیدا دەر بازبووی ب تاییەتیژی سەردەمین ئەنفالان ل سالا 1988 ئی . دیارە نامازە ب ناڤی ج کەسایەتییا نەھاتیە دان داکو ئەم بیژین ئەفە ژیاننامە، لئ ژ بەری رۆمان بەیتە خاندن و ژ بەر ئەفی پەیفی خویندەفان دئ زانیت مفا ژ بوویەری ئەنفالان ھاتیە وەرگرتن.

وہکەفیا ناڤی نڤیسەری و قەگێری: ئەگەر ناڤی نڤیسەری و یی قەگێری ھەمان ناڤ بوو، ئەفە ب سانەھی و بیی ئالۆزی ژانری ئەدەبی دئ ھیتە دەستنیشانکرن و دئ دیاربیت کو قەگێر نڤیسەر ب خۆیە، ئەو یی باس ل ئەزموونا خۆ دکەت یان ژ یی ژیاننا خۆ یان یا ئیکێ دی یی بەرنیاس قەدگەریت، نانکو د ئەوی دەمیدا ئەم یی بەرەڤ ژیاننامی و واقعێ دچین و ژ خەیلی دوور دکەشین. د ئەفی رۆمانیدا ناڤی قەگێری "قەرھەمان"ە و یی رۆماننڤیسی "ھزرقان"ە، وەلی پەیوەندییا قەرھەمانی و یا کاراکتەرین سەرەکی و لاوەکی یین رۆمانی پەیوەندییا ھەقالینی و مروفایەتی (خزمایەتی) یە ب تاییەتی دایک و براین قەرھەمانی، ئەفەژی ئەوی چەندی بۆ مە دیاردکەت کو قەگێر (قەرھەمان) ھزرقانی رۆماننڤیسە. سەرەرای ھەبوونا دیمەن و رویدانین ژ خەیلا نڤیسەری ھاتینە ئافاکرن د ھەمان دەمدا مفا ژ دیرۆک و کارەساتین ب سەری مللەتی کورد ھاتین د ئەفی رۆمانیدا دەینە دیتن . راستە ناڤی رۆماننڤیسی "ھزرقان"ە و یی قەگێری "قەرھەمان"ە لئ پشتی لئگەریانی د ناڤ رۆمانیدا دیاربیت کو مالباتا "قەرھەمان"ی مالباتا "ھزرقان"یە. "ممدوح فەرەج ئەلنابی" د بیژیت ((ئەگەر نامازە ھەمە کو قەگێر ھەمان ئەو

بهر اوردکرنهك د ناقبهرا ژيانا فهگیری و ژيانا نفیسهری: بۆ ئاشکرا کرنا سیماین ژیاناما خودی. د رۆمانیدا گرنهگه ئەم بهراوردیهکی د ناقبهرا ژيانا رۆمانفیسوی و کهسایه‌تیا فهگیریدا بکهین. فهگیر "قههره‌مان" هەر ژ زارۆکینی بئ باب دمیینیت. گوندی خو ب جه دهیلیت و دهیته باژیری ((ژ میژه قههره‌مانی باب نه‌مابوو .. ئاکنجی‌بوونا باژیری گه‌لهك تشت وهك خوه نه‌هشتبوون..)) (42).

دیسان بۆ ژیی قههره‌مانی و سه‌ردهمی تیدا ژیاپی دبیزیت ((ل دیماهیك رۆژین شوره‌شا نه‌یلوی، ژیی وی سیزده سال بوون نوکه بیست و شه‌ش)) (43). نوکه‌یا رویدانین رۆمانی دبیته سه‌ردهمی شالوا نه‌نفالین به‌هدینان ل سالا 1988، ئانکو ل نه‌فی سالی ژیی قههره‌مانی بیست و شه‌ش سالن، ئەف میژووویه دبیته سالا ژ دیکبوونا رۆمانفیسوی، دهمی ئەو د چاڤیکه‌فتنه‌کیدا دیارده‌کت((ل سالا 1963 ل گوندی برجینی ل دهۆکی هاتیه دونیایی)) (44). ل جهه‌کی دی ژ رۆمانی دیاردبیت کو ناقی بابی قههره‌مانی "عه‌بدوللا"یه نه‌وژی دهمی باس ل ژیی دایکا قههره‌مانی و هه‌قزینا نه‌وئ ده‌کت دبیزیت ((هه‌قزینی وئ عه‌بدوللا ژی د سه‌ر بیست سالیی دابوو)) (45). ئانکو ناقی بابی قههره‌مانی فهگیر و بابی رۆمانفیسوی عه‌بدوللایه .

(قههره‌مان) حه‌ز ژ کومکرنا فولکلوری ده‌کت تا نه‌وئ رادی مامۆستای د گوئی (فولکلوریست)، هه‌روه‌کی د لاپه‌ری (45)دا ژ رۆمانی هاتی ((لی دئ مامۆستا بیژتی "دی فولکلوریست" وه‌کی هه‌ر جار وه د گوئی. چونکی قههره‌مانی گه‌لهك حه‌ز ژ جفاناندنا ده‌قین فولکلوری دکر)) (46). ئەفه د رۆمانی و که‌تواریژیدا هه‌رقانی رۆمانفیس گه‌لهك به‌هه‌مین فولکلوری کومکرینه و هه‌ندەك ژ ئەوان چاپ و به‌لا‌فکرینه و تیکستین نه‌وی(شبعر، چیرۆک و رۆمان) بی به‌هه‌ر نینن ژ ره‌نگه‌فاندنا فولکلوری. ئەو ب خو ژی د چاڤیکه‌فتنه‌کیدا جه‌ختی ل کومکران و گرنگیدانی ب فولکلوری ده‌کت (47). ئانکو ئەف سالۆخه‌تین مه‌ ل ده‌ف فهگیر و "قههره‌مان"ی کاراکته‌ری رۆمانی دینین و به‌ری نوکه هاتینه باسکران هه‌مان تشت ل لای نفیسهری رۆمانی ژی "هه‌رقان عه‌بدوللا"ی

ده‌رمانی مشك و میشان بکوژین ...) (36). ("شوعبه" و "ده‌رمانی مشك و میشان" و "خه‌تین سور") ده‌رمانی مشك و میشان و خه‌تین سور ژی تشتین ئاشکرانه کو خه‌تا سور وی ده‌می حکومه‌تا عیراقی بۆ ده‌فه‌رین رزگارگری ب کاردینا و مه‌به‌ست ژ ده‌رمانی ژی ب کارنایانا چه‌کی کیمیاییه و بئاشکرا ئەف چه‌نده ل چه‌ند جهه‌کان دیاردبیت بۆ نمونه ده‌می باس ل ب کارنایانا چه‌کی کیمیایی ژلایی حکومه‌تا عیراقیه ل هه‌ندهك ده‌قه‌ر و باژارین دی یین کوردان و ب تاییه‌تی ل هه‌له‌بچه ((نه‌وی ل هه‌له‌بچه و جه‌ین دی ژی بکارنای)) (37).

دیسان ناڤ ئینانا (نیزگی ده‌نگی کوردستان) کو ب راستی ئەفی ده‌زگایی کارتیکرنه‌کا مه‌زن ل سه‌ر مورالا تاکی کورد دکر و خه‌لک هان ددان به‌رگریی ژ ئاخ و وه‌لاتی خو بکه‌ن و د نه‌فی رۆمانی ژی دا باس لئ هاتیه کرن و هه‌ر ل لاپه‌ری (50) دوو جارن ناقی ئەفی نیزگی هاتییه .

ناقی شوره‌شا نه‌یلوی ژی چه‌ند جارن د نه‌فی رۆمانیدا هاتییه بۆ نمونه ل لاپه‌ری (72) ژ رۆمانی ئەف چه‌نده ده‌قه‌تیه به‌رچاڤ ((جه‌باری به‌سی، کو ب ناقی ده‌یکی نافدار بوو، بابی وی خه‌لیل د شوره‌شا نه‌یلوی دا شه‌هید ببوو)) (38). ل جهه‌کی دی ب ئەفی ره‌نگی هاتییه ((هه‌کو ل سالا "75"ی بریارا راوه‌ستاندنا شوره‌شی هاتییه دان)) (39).

ئەف شوره‌شه ل 11 / 9 / 1961ی ب سه‌ر کردایه‌تیا مه‌لا مسته‌فا بارزانی دژی حکومه‌تا به‌غدا ده‌ستپیکر و ل سالا 1975ی ب پیلانه‌کا نیقه‌ده‌وله‌تی ژناق چوو، ئانکو ئەو شوره‌شا 14 سالن شه‌ر بۆ ده‌سته‌ئینانا مافین مله‌ته‌تی کورد کری، د رۆمانیدا چه‌ند جارن ده‌نگه‌فدایه و ناماژه پی هاتییه دان، (تیکه‌تیا نفیسهران) (40) ئەو جه‌ی ل باژیری، د که‌تواریدا هه‌بوونا خو هه‌یی ب هه‌مان شه‌وه د رۆمانیدا گه‌لهك جارن قههره‌مان و مامۆستا یان ژی هه‌قاله‌ك قه‌ستا نه‌وی جه‌ی دکه‌ن ((به‌لی دئ ل باخچی ئیکه‌تیا نفیسهران ته‌ بینم)) (41). کو ئەفه‌ژی نیشانا نه‌وی چه‌ندییه ئەفی رۆمانی په‌یوه‌ندی ل گه‌ل واقعی هه‌یه، چونکی ئەف هه‌می تشتین باس لئ هاتی کرن هه‌بوونا خو د رۆمانی و که‌تواریژیدا هه‌نه .

هزردهکت ((باوه‌نه‌دکر به‌دری ژی وه‌کی ههموو ژنکین دی روئندکا ببارینیت، به‌دری ژنه‌که، ژ ههموو ژنکین دی زیره‌کتر و چله‌نکتره))⁽⁵⁰⁾. هه‌روه‌کی د دیارییدا و ل گه‌له‌ک روودانین روئانیدا دیاربووی کو به‌دری روله‌کی باش د ئەفئ روئانیدا د گئیریت و ل گه‌له‌ک جهان ملبمئ کورئ خو ئەیوئ سهربرئ دهینه‌مویا رویدانایه. ئەفئژی ئاماژیه کو روئانقیسی به‌دری ژ که‌تواری وه‌رگرتیه و د روئانیدا به‌رجه‌سته کرییه.

ئه‌یوئ: یان ژی ((ئه‌یوئ سهربرئ))⁽⁵¹⁾ کاراکتهرئ سهره‌کی یئ روئانیه و برایی قه‌هرمانئ قه‌گیره ((برایی قه‌هرمانی یئ پئشمهرگه ئەیوئ ژ به‌روکین...))⁽⁵²⁾. و کورئ به‌درینه ((به‌دری و ئەیوئ ل به‌ر قورمئ داره‌کی درونشتی بوون، ل ههموو ئەندامین مالی دنیرین، ئەیوئ بدهنگئ نزم پرسئ:-- ده‌یکو!!مه چ خوارن هه‌یه؟))⁽⁵³⁾. ئەو چیکهرئ گه‌له‌ک رویدانایه و به‌رپرسیارییه‌ک له‌شکهری ژی د ستویئ ئەوی دایه، ((ب حالی قئ سهرکردئ قاره‌مان داخباربوو))⁽⁵⁴⁾. زوربه‌یا خه‌لکی ژی ب گوتنا ئەوی د که‌ن ب تاییه‌تی ئەوین دگه‌ل به‌ره‌ف سنووران که‌تینه ریکئ ((برایی ئەیوئ هه‌ر بریاره‌کا تو بدی، ئەم ب که‌س و کارقه د گه‌ل ته‌ینه.))⁽⁵⁵⁾. ده‌مئ پئشمهرگه دزانن حکومه‌تا عیراقئ ژماره‌کا زور یا له‌شکهر و تانک و توپان به‌رمو ده‌قرا به‌هدینان ئینایه و ده‌نگوئئ (گوتگوتکین) ب کارئینانا چه‌کئ کیمیایی دناف خه‌لکی دا به‌لاف بووی و پشتی بریار هاتی دان کو شه‌ر نه د به‌رژمه‌ندیا ده‌قرا ئیدایه. ئەوین خودان خیزان، به‌روکین شه‌ری بجه ده‌یلن و به‌رئ خو دده‌نه ناف خیزانین خو داکو ئەوان به‌رمو سنورین تورکیا رزگاربه‌کن، ل قیرئ رولئ ئەیوئ د رومانیدا گه‌له‌کی دیاره و پینگا‌قا ئیکئ خه‌لکی کوم دکه‌ت داکو بوچوونا ئەوان وه‌رگریت و ههموو گونديان بکه، بلا میتر ههموو گازی ههموو گونديان بکه، بلا میتر ههموو بچئن))⁽⁵⁶⁾. دگه‌ل هه‌بوونا ده‌نگین جو‌دا کو هنده‌کان دقین خو راده‌ستی حوکومه‌تی بکه‌ن و گوندئ خو ب جه نه‌هیلن، چونکی چ به‌رپرسیاریه‌ک د ستویئ ئەواندا نینه وه‌لئ ئەیوئ د بیژیت بو دوژمنی چ فه‌رق نینه یئ بکه‌فیت ده‌ستان، دئ کوژیت ((کورو! دژمن ئەفئ

ده‌ینه دیتن، ئەگه‌ر ئەم سه‌که‌ینه ژيانا راسته‌قینه یا "هزرخان"ی، ئەفئژی مه به‌رمو ژيانانما خودی ده‌بت، یان هه‌ر هه‌چ نه‌بیت سیمایین ژيانانما دیاردین.

2-1-6 ژيانانما باپه‌تی:

هه‌روه‌کی ده‌زگایی روئان چاپ و به‌لافکری، دیسان روئانقیس ب خو ژی جه‌خت دکه‌ن کو ئەف روئانه تیکه‌لکرنا رویدانین که‌تواری و ئاشویا نقیسه‌رییه، له‌ورا قه‌کولهر رابوویه ب ده‌ستنیشانکرنا هنده‌ک نیشانان کو ئاماژنه بو قه‌دیتنا ژيانا هنده‌ک که‌سایه‌تین راسته‌قینه و هه‌بوونا خو د که‌تواریدا هه‌یی، د ئەفئ روئانیدا و هه‌روه‌کی د "ژيانانما خودی" دا دیاربووی کوسالا ژدایکبوونا قه‌گیری و روئانقیسی هه‌مان ساله و نافئ بابئ هه‌ردووکان "عه‌بدولایه" ب هه‌مان شتیه نافئ دایک و براین ئەوان ئیکه. دیسان که‌سایه‌تیا هنده‌ک ژ هه‌قال و نیاس و مروئین خو د ئەفئ روئانیدا به‌رجه‌سته‌کرینه و دایک و براین روئانقیسی کاراکتهرین سهره‌کی و لاهه‌کینه د ئافاکرنا ئەفئ روئانیدا. ئەفئژی سهره‌دافه‌که بو "ژيانانما یئ دی" چونکی یئ برایی "قه‌هرمان"ی بیت، دئ برایی "هزرخان" ی بیت، ئانکو گه‌له‌ک ژ ئەزمونا خو یا که‌سایه‌تی د ئەفئ روئانیدا به‌رجه‌سته‌کرییه.

به‌دری: نافئ دایکا "قه‌هرمان" ئ قه‌گیرئ روئانیه و هه‌قزینا (عه‌بدولایه). د گه‌رمه‌گه‌رما رویدانین روئانیدا ئانکول ساله 1988 ئ پینجی سال تیه‌یه، "به‌دری" یئ شوی ب "عه‌بدولایه"ی کری و دایکا یازده زاروکانه ((هه‌ر ژ ده‌ستپیکا سالین چلان، هه‌کو به‌دریئ شوو ب بابئ ئەیوئ کری، هینگئ ژیی وئ د بن پازده سالیئ دابوو. هه‌قزیئ وئ عه‌بدولایه ... به‌دری ده‌یکا هه‌فت کور و چار کچان بو))⁽⁴⁸⁾. به‌دری نه ب تتئ ده‌یک بو ئەو سهرکیش و سه‌نگینا گوندی و مالی بو، خه‌لکی گوندی هه‌ر هه‌میان ب "ده‌یکو" نافدکر ((چونکو ههموو گوندی ته‌ب ده‌یکا خوه د زانن ... براستی تو ژ بوونا هه‌ر تشته‌کی د فی گوندی دا ب ده‌یک ده‌یه هژمارتن..))⁽⁴⁹⁾. به‌دری د سه‌روبه‌ندا ره‌فیدا به‌ره‌ف سنورین تورکیا هزر ل کورئ خو "خه‌باتئ" پئشمهرگه د چه‌په‌رئ به‌رگریئ دا دکه‌ت و روئندک د که‌فنه چاقان، وه‌لئ ئەف روئندک بارینه ژ سالوخته‌تین به‌دری نینه، له‌ورا که‌سایه‌تیه‌کا نیاسا ئەوی و هسا

پروانامهیهکا بلنده لئ ئەیوب د بیژیتئ سەرپورو ژیانئ ئەم فیری گەلەك تشتان کرینه ((سەرپورین تهعلی و تەنگاڤیان ئەم فیری گەلەك تشتان کرینه)) (64).

رۆماننقیسی "ئەیوب" کریهه فریادرس و قورتالکەری خەلکئ ژ چەکئ کیمیایی رزگار بووی کو سەرکیشیا ئەوان دکەت تاکو دگەهینیه خیفەتگەهان دناڤ سنۆری دەولەتا تورکیدا، ئانکو رولئ ئەیوبی د ئەقئ رۆمانیدا گێرای ژ کاراکتەری سەرەکی دەرپازی رولئ قارەمانئ رۆمانئ بوویه کو ئەف جۆره قارەمانه درۆمانئ کەفتا دهنه دیتن و کەس نەشتیت دەستئ ئەوان بگریت.

ئەفە کەسایهتیا "ئەیوب"ی بوو ب کورتی د رۆمانا شووپین رۆندکاندا، دیاره "ئەیوب" ب ناڤئ خۆ و کاری خۆ د ژيانا کەتواری ب راستی ههیه و د ئەوی دیروکیدا ئەوا رۆمانئ باس لئ کری کو ههیفا ههشته و سالا ۱۹۸۸ یه و د ئەوی دەمیدا ل دەقەرین رزگارکری بوو و گوندئ ئەوان ب راستی بەر شالاوا ئەنڤالی کەفتیه و ب چەکئ کیمیایی گوندئ ئەوان هاتیه بۆمبەبارانکر و ب ههمان چەك گوندی و کەسوکارین ئەوی ژيانا خۆ ژ دەست دایه ژ ههژیبه بیژین "ئەیوب" (65) ب خۆ جهخت ل ئەقئ چەندئ کریهه، ئەوژی د سەمینارەکیدا ل ئیکەتیا نڤیسەرین کورد- تایی دهۆکئ ل رۆژا واژۆکرنا رۆمانا شووپین رۆندکان ب ئامادهبونا رۆماننقیسی و گەلەك ژ رهوشەنبیرین دەقەرئ، ئەوی باسئ ئەوان رۆژین رهش کریهه کا چەوان ب چاڤئ سەرئ خو بریندار و گیان ژ دەستداین چەکئ کیمیایی دیتینه و ب چ ترس و رهنج خۆ گەهاندینه سنۆرین تورکی و پاشی چەند عەزیزین خەلکی و ب تاییهتی زارۆک ل سەر سنۆری مرینه تاکو دەولەتا تورکی ریک فەکری داکو خەلک بچن دناڤ سنۆری دەولەتا تورکیدا، ئانکو تشتئ د رۆمانئ دا د هیته دیتن د ژيانا رۆژانهژیدا ب سەرئ خەلکی هاتیه، ئەیوب و کەس و کارین خۆژی ب بەر شالاوا ئەنڤالان کەفتینه و ب ماندیوونەکا زۆر و ترسهکا زیده، خۆ قورتالکریهه .

تەوهرئ دووین: رۆمانا "سۆتنگهه" (66) :-
 رۆمانا "سۆتنگهه" ژ نڤیسینا "بلند محمد"یه و ل سالا ۲۰۰۵ ئیکەتیا نڤیسەرین کورد تایی

نزانیت. فەرقا من و کەسئ ژ ههوه نینه. خوه شاش تینهگههینن. دئ چەوا خوه دن دەستئ دژمنئ!!)) (57). ژبەر دوو دلایا خەلکی کا گوندی چول کەن یان نه ئیدی دبیته درەنگ و فروکەیین دژمنی چەکئ کیمیایی بکار د ئینیت و هیشتا خەلک د گوندی دا ئەفجا ئەیوب گازی دکەت و رینمایان د دەته خەلکی ((ب دەنگئ بلند و ئەفسانیهی گازید کر ئاگری بەردەنه هەر تشتەکی)) (58). ئەیوب وەکو سەرلەشکەرەکی ب ئەمەك چاڤدیریا کاروانئ رهقئ دکەت تاکو ل بەر لئقا جادئ ژی کو بەردەوام لەشکەرئ عیراقئ چاڤدیریا جادئ دکەت گەلەکی هشیاره و ئاگاداری و رینمایان ددهته خەلکئ خو کا چەوان ژ جادئ دەرپاز بین ((گەلی برا ئەفە ئەم نیزیکی جادئ بووین. ب شەر بیت یان ژی ب کەری، دڤیت ل جادئ دەرپاز ببین. هەر کەسئ دلئ ... ((59). نه ئەفە تئئ بەلکو ئەویەکەم کەسه گەهشتیه بەر لئقا جادئ و دیمایک کەسه ژ جادئ دەرپاز دبیت ئەوژی ژ بو سلامهتی و پاراستا گیانئ خەلکی ژ کەتتا دەستئ دژمنان ((بەری تۆکه ئیکەمین کەس بوو ، دهاته بەر جادئ تۆکەژی دیمایک کەسه مایه ل بەر جادئ هەرەکی دڤیا بیژیت...)) (60). ئەیوب نه تئئ کاراکتەری سەرەکی یئ رۆمانیه، ئەو قارەمانه و کەس دەستئ ئەوی ناگریت هزر و بوچوونین ئەوی د جهی خۆدانه((ما من نهگوت یئ گوھی خوه نەدەته من دئ پۆشمان بیت)) (61). ئەو کەسەکی دبلۆماسیه، دزانیت کا چەوان سەرەدری دگەل دژمنئ تورک بکەت و ئەوی قانع بکەت ((ئەیوبی، تورک گەلەك ژ بەعسیان بیرومەتترددیتن ... بەلئ ل خوه دیار نەکر و ب گرنژینهکا لومەکار ل قومانداری نیری: قومانداری خۆشتقئ...)) (62). ئەوی ژ گۆتن و زمانئ لەشی یئ قومانداری بەرسف دزانین ((ئەیوبی هەم ژ گۆتن و هەم ژی ژ سەرچاڤین قومانداری فەخواند، کو یئ د بیژیته وی...)) (63).

"ئەیوب" کەسەکی ئەمەك حەلال و خۆشمرۆقه چونکی دەمئ هاریکاری دگەههه کاروانئ برسی و بی خۆدانان ئەو قەبول ناکەت باهرا ئەوی پتر بیت ژ یا خەلکئ ئاسایی، تا ئەوی رادئ قومانداری تورک پئ سەرسام دبیت و هزرەکا مەزن ژئ دکەت و هزر دکەت کو ئەیوب خۆدان

ئه‌فی رنگی باس ل گرتنا خو دکهت ((ل باژیرکی سیمیلئ ئەم ل دکانه‌کا فروتن و ریکخستنا جامان د روونشتی بووین، ژ نشکه‌کیڤه، ته‌کسیه‌ک ل بهر دهرگه‌هی دکانی راوهستیا و دو زه‌لام ژئ په‌یابوون و گوتن، مه هنده‌ک میزه بین هه‌ین و مه دقیت جاما دانینه سهر، هه‌که هه‌ون بهین بو مه بییڤن و چیکه‌ن باشه. ئەم ژئ ب دلکه‌ی سافی ل گهل وان سواربووین... ئەم گه‌ه‌شتینه ناف باره‌گایئ فرقا له‌شکمری و ته‌کسی ل بهر خیفه‌ته‌کئ راوهستیا و گوته مه فهرمۆن، ئەم ب ژوور خیفه‌تئ که‌تین من هند دیتی ژ هه‌موو لایانه‌ خیفه‌تئ هاته دۆرپچکرن و...)) (69). ئەف دیمه‌نه د رۆمانئ ژئ دا د هئته دیتن و ب ئەفی رنگی "سیابه‌ند" ده‌یته گرتن ((ته‌کسیه‌ک ل بهر دهرگه‌هی دوکانئ راوهستیا و دو پۆلیس ژئ دهرکه‌فتن... گۆت: مه هنده‌ک میزه هه‌نه، هه‌ون هه‌ردو وهرن دا پیقنا وان دروست به‌یت... ئەم هه‌ردو سوواری ته‌کسی بووین. سواربوونا وان دگهل مه، جهئ گومانئ بو... دگهل په‌یابوونئ سهریاز ل دورین مه کۆمبوون و لوولین تفه‌نگان کره‌ه د جهنیکین مه را د خیفه‌ته‌کا له‌شکمری دا ئەم ئاسئ کرین...)) (70). "بلند" ل سهر ده‌ستئ حوکمه‌تا به‌عسیان دهه سالان ده‌یته حوکمکرن، هه‌روه‌کی د حوجره‌یین بیده‌نگییدا ب ئەفی رنگی ئەو ب خو د بیژیت ((ئەز ب تومه‌ته‌کا سیاسی، وه‌ک هاریکار و لایه‌نگرئ ریکخستنین پێشمه‌رگرین شۆره‌شا کوردی هاته‌مه گرتن و ژ لایئ دادگه‌ها "الثورة" ل به‌غدا ب 10 سالان ل زیندانا "ئەبو غریب" هاته‌مه زیندانیکرن)) (71). د رۆمانییدا ژئ "سیابه‌ند" دهه سالان ده‌یته حوکمکرن ((من هه‌ی ژئ هه‌بوو، میلین ده‌مژمیرئ ل سهر دوازده‌ی دراوه‌ستیانه و که‌لامچه ل ده‌ستین من شدیا. داوی تشت من گولیبووی، کو د سهرئ من دا ده‌نگ قه‌ددا، "سیابه‌ند" ب دهه سالان حوکم...)) (72). دیسان هه‌ردو "سیابه‌ند" و "بلند" ب لیئۆرینه‌کا گشتی ژ زیندانی د هئته نازاد کرن ((ب هه‌لکه‌فتا رۆژبوونا سه‌روکئ عیراقئ "سه‌ددام حوسین" ل مه‌ها نیسانی لیئۆرینه‌ک هاته‌مه‌کرن و ئەم ژئ ب وی لیئۆرینی ژ ناڤا دیوارین زیندانی رزگاربوون)) (73). د رۆمانییدا هه‌مان چاره‌نقیس د که‌فیه به‌رچاڤ ده‌می باسی ئەوی چرکه‌ساتئ دکهت یا

ده‌وکئ به‌لا‌فکریه. ئەف رۆمانه 302 لاپه‌ران ب خۆفه‌دگریت و ژ یازده ناڤه‌ران پیکده‌یت. **گورتیا رۆمانئ:** رۆمان باس ل ژيانا د ناف زیندانی دا دکهت کو کاراکته‌رئ سه‌ره‌کی "سیابه‌ند" ه و دگه‌نجاتیا خۆدا که‌تیه د زیندانی به‌عسیاندا ل "ده‌وک" و "زاخو" و "ئەبو‌غریب" و "که‌رکوک" ئ و هه‌می جورین ئەشکه‌نجئ ل سهر تاقیکرینه و ل دیماهیکی ب دهه سالان د هئته حوکمکرن، گه‌له‌ک ژ حوکمئ خو د زیندانا "ئەبو غریب" دا دهریاز د کهت و پاشی ب لیئۆرینه‌کا گشتی دهرکه‌فیت. باس ل هنده‌ک کاراکته‌رین دی ژئ دکهت کو د گهل ئەوی د زیندانی دا بوون و گه‌له‌ک نه‌خۆشی و دهرده‌سه‌ری ژ ده‌ستئ کاربده‌ست و زیره‌قانی زیندانان دیتینه، دیسان ب ریکا فلاشباکی هزر ل رابردووی خو دکهت و باس ل هنده‌ک بوویهر و که‌سایه‌تیان دکهت.

قه‌کۆله‌ر بو ده‌ستنیشانکرنا سیمایین ژيانامئ یان ژئ سهره‌لبوونا ره‌گه‌زین ژيانامئ د ئەفی رۆمانییدا، نه‌شیایه‌ چه‌ مفای ژ دهرازیکی تیکستی وهره‌گریت، چونکی چه‌ ناماژه‌یین وه‌سان د دیارییدا نین دیسان سوپاسی و پێشه‌کی ئیک جار د رۆمانییدا نین کو ناماژئ ب ژيانا که‌سایه‌تیه‌کئ بدهت. **ژياناما خۆدی:**

بو ب ده‌ست قه‌ ئيانا پیزانینان ل سهر هه‌بوونا "ژياناما خۆدی" د "سو‌تنگه‌"یدا، به‌راوردکره‌ک هاتیه‌ نه‌جامدان د ناڤه‌را رۆمانقیسی و کاراکته‌رئ سه‌ره‌کی رۆمانئ کو د هه‌مان ده‌مدا قه‌گیرئ رۆمانئ یه‌ ژئ. **به‌راوردکره‌ک د ناڤه‌را "سیابه‌ند" ی و "بلند محمد" یدا:**

ئه‌گه‌ر ئەم به‌راوردیه‌کئ دناڤه‌را ژيانا "بلند" ئ رۆمانقیس و "سیابه‌ند" ئ قه‌گیر و کاراکته‌رئ سه‌ره‌کی رۆمانئ بکه‌ین، دی بینین د گه‌له‌ک بره‌گیاندا وه‌کی ئیکن، بو نمونه "بلند" ل قوناغا ناماده‌یی دکه‌فیه د زیندانییدا، هه‌روه‌کی ئەو ب خو دیژیت ((هئشتا سنه‌له‌بووم، قوتابیئ قوناغا ناماده‌یی بووم ده‌می ژ لایئ رژیما به‌عس قه‌ هاتیمه‌ گرتن...)) (67). "سیابه‌ند" ژئ ل قوناغا ناماده‌یی د هئته گرتن ((چاقین وی ئاقاهیی وی ناماده‌یی کیشا، ئەوا لئ دخواند و نه‌گه‌ه‌ه‌شتی ب داوی به‌ینیت و هاتیه‌ گرتن)) (68). "بلند" ب

دسمن...)) (79). ئەف هەمی جوړین ئەشکەنجەدانئ چ د گەل ئەوی وەکی د ئەفی دیمەنیدا د بینین((پشتی مزەک ل جگاری دای، دووکیل هاقیتە ناڤ چاڤا و سەری جگاری ب سینگێ قەنا و پیڤه قەمراند. کرین ژ میلاکا سیابەند هات)) (80). یان ژ ب سەری هەقالین ئەوی ئینابن((کەلەخێ شەهید خالد ب پری قە راهەژیا و قرکین خوونی ژ بن مشارین پین مشیر د پری هاقیتن.)) (81). یان ژ ب سەری د حەوشا کەلها مرنیڤه هاتییه قەشارتن، پتر دیاربوو)) (82). ئەفە و گەلەک تشتین دی بەردەوام سەری "سیابەند" ی د ئیشین((هەلامەتی تاهر، حسین، مشیر، شەهید خالدي خول مەژی دان و قیژیین وان ئەو کونج تەژی کر)) (83).

"بلند" (84) ئی رۆمانفیس دانپیدانی دکەت کۆ گەلەک ژ کەسایەتیا "سیابەند" ی ژ "بلند محمد"ی هاتییه وەرگرتن و ئەو د زیندانیدا گەلەک نەخوشیان دبینیت ئەفجا چ ب سەری ئەوی یان ب سەری هەقالین ئەوی هاتین. دیسان ب ئەفی بەراوردکرنا ل سەری دیار د بیت کو "بلند"ی ئەزموونا خو یا زیندانی د رۆمانا "سۆتنگە"دا بەرجەستە کرییه و ب ئەفی جەندئ سیمایین ژیاننامئ د ئەفی رۆمانیدا د کەش بەر چاڤ. ژ بلی پیزانینن د ئەفی دەستفیسیدا هەندەک سەرەداڤ د رۆمانئ ب خو ژ ی دا هەنە ب ریکا ئەوان تشتان و ب تایهتی چەند جەهەکان مروڤ دزانیت ئەفە باژیری دھۆکی یه، وەکی دبیزیت ((ئەو چیاپین باژیر زنجیر دکرو شالا خو ل دۆر ئالاندی)) (85). ئەفە نامازیه بو دھۆکی کو دکەفیتە دناڤهرا چیاپان دا، یان ژ ی دەمی پەیفە ((دیر)) دبینیت و نامازئ د دەتی کو ژ رەخ ئاقاهیهکی مەزن و ب پرس و ئاسئ قەیه ((ل وئ دیرا ب رەخ وی ئاقاهیهی بلندفە، کو ژ کەلها باستیل ئاسئ و موکتر)) (86). ئەفەژی نامازیه بو ئاقاهیهی ئاسایشا (ئەمنا) دھۆکی. ئەف ئاقاهیهی بو خەلکی دھۆکی مەترسیدارترین جە بوو د باژیریدا و دکەفیتە تەنشت دیرەکا فەلان (مەسیحیان). دوو جەین دیری ناڤئ ئەوان د ئەفی رۆمانیدا هاتییه ئەوژی پرا (نوهەرا) و ب ئەفی رەنگئ ل خاری ((ل سەر پری راوەستیا بوو... ل دۆر خو زقری و ل بلندایا وی ئاقاهیهی ل نیزی ل پری مەزەر...)) (87). یان ژ ی ((خو ب شیلمانین پری قە قنارەکر)) (88).

کو بریارا لیبووورینا گشتی ژ بەغدا دەرکەفتی و هەمی زیندانین حوکمێکری مەندەهۆش کرین ژ خوشیان ((دەمی د نیکم خەبەر دا، لیبووورینەکا گشتی بو زیندانیان هاتییه راگەهاندن، ئەو بت و پەیکەرین نەلف، ب گیان کەفتن و قولیزینی ئاقاهیهی زیندانی هەمی قەگرت و هژیان ب پینلین مروڤان کەفت. دەستین هەف گفاشتن و پیرۆزی ل هەف کرن. "سیابەند" ل سەر کونکتا روونشته خواری و تلبین خو تیک بوړاندن و ل بن ئەرزنا خو کره ستون و دلددا گۆت:

-دگەل بەیستنا فی دەنگ و باسی، نەو دلئ دایکا من ژ ی دئ تەنا و نارام بیت. ئەو دئ مینە ل هیڤیا گەهشتنا من)) (74).

"بلند" پشتی ژ زیندانی ژ ی دەرکەفیت هەر ژ ئەوان کابیسان رزگار نابیت و ژ لایئ دەر و نیڤه بەردەوام د بن کارتیکرنا نەخۆشی و ئەنکەجەدانا د زیندانیدا دیتی قە یه((یا من دقیت ژ هەمی بیژم، ئیشانا زیندانی راستە ئەم فیری ترسئ کرین، ترسەکا مەزن د دەر و نیڤه مە دا چاند، کو هەتا نوکە ژ ی و پشتی بوړینا فی دەمی دریز، لی هیشتا تاکە خەونا بو نموونه ئەز دبینم، هەر بەردەوام دەیمە گرتن و ئیشاندن و زیندانکرن، ئەف گرییا دەر و نیڤه ژ قەرژا ئیشاندنا زیندانی ئەو یی کری مە مروڤەکی گۆشەگیر و د ناڤ نفیسین و بەرەمئین من بین ئەدەبی دا، هەردەم قوتان و تویزاندن و زیندان و گرتن هەبیت، نوکە ژ ی بو من یا خوش نینە مروڤەکی ب جلکین زەیتوونی و لەشکەری ببینم)) (75). "سیابەند" د رۆمانیدا وەکی "بلند"ی د ژیان راستەقینە یی گۆشەگیره ((دناڤ دیواران دا ج دکم! گۆشەگیر بویمە...)) (76). ئەو د زیندانیدا هندی د هیته خو نەشیت خو ژ کابوسا نەحەقی و خرابیین ب چاقین خو دیتین رزگار بکەت و بەردەوام تشتین ب ترس د هزریدانە ((کابوس بەلا خو ژ من قە ناکن...)) (77). هەبوونا ئەفی کابوسا نە ژ قەستییه، یا هاتی سەری نەکیمه((ل هەداڤ راوەستیا و زنجیرا پەنلۆئئ خو یی زەیتوونی کیشا خواری و میزته ب کەلەخێ سیابەند قە و سئ جارکی چزکا میزئ...)) (78). ئەف بی روومەتییه د ژیان راستەقینەژیدا د هیته دیتن دەمی "بلند" د بیژیت((من گوە لی دبوو ئیکی دگۆت(وی بیسی حەرام، میزە پیڤه) و تیقلیقا وان گوھین من

به‌لاڤکرڼ ((دوو گهنجین تلکه‌بهری ب ناڤین(حسین ۱۷ سال) و (تاہر ۱۶ سال)بوون، ل سال ۱۹۸۶ ځ ب تومنا به‌لاڤکرنا ترسی و په‌قاندنا چایخانیه‌کی ل زاخو...)) (92) کاراکتره‌کی دی ب ناڤی "مشیر" د رومانیدا د کهښته بهرچاڤ نهڤ کاراکتره ژ دهرڤهی بهرهمی نانکو د ژيانا راسته‌قینه‌ژی دا ناڤی نهوی (مشیره) (93). روماننڤیس جار تشتی ب چاڤی سهری خو دیتی و جار ژی ژ نائوپی نانکو همدوو تیکه‌لکرینه و ب نهڤی رنگی باس ل ژيانا مشیری د زیندانیه د کمت و ژ خولبرگرنتا نهوی بو نه‌شکه‌نجدانی و سهره‌دریا نهوی، بو "سیابه‌ند" ی دیاردییت کو کهسه‌کی ماقیل و هیژابوو((مشیر نه مروڤه‌کی ههچکو هه‌بی بوو، دقان کونجین تاری دا، من باش ناسکریه. نهوی ههمی سهره‌تیین خوه یین خوهش و نه‌خوهش بو من گوتینه... هه‌یبه‌تا وی هه‌تا پشتی ژده‌ستدانا همدوو پیان ژی ما بوو.)) (94). نیک ژ نهوان چیروکین بو "سیابه‌ند" ی فه‌گیراین نهڤه بوو: ((دایکا من جه‌ره‌کی ناڤی ژ سهر ملا که‌توبو. ل کوژپی ناخوورا سهد مه‌تره‌کا ژ گوندی دوور، جه‌رکی وی پرت پرت بیوو. جه‌نده‌کی وی ل بهر لیڤا ری بوو. یین وی ب ته‌مامی د ری دا مابوون، سهری وی ژی ل بهر لیڤا ری څاری بیوو. خون و ناڤ تیکه‌ل بیوو. نیشانا پوستاله‌کا له‌شکمری ل سینگی چاپ بیوو و گوله‌کی نه‌یا وی یا هه‌رو...)) (95).

روماننڤیس ب ریکا "سیابه‌ند" ځ فه‌گیر و کاراکتره‌کی سهره‌کی رومانی چهند دیمه‌نه‌کان ژ سهره‌دریا زیره‌قان و کاربده‌ست و فهرانبه‌ریڼ فهرانگه‌ها ناسایشا به‌عسیان ب نهڤی رنگی دهرباره‌ی ژيانا مشیری ب برینداری و نیخسیری کهښتیه دهستی له‌شکمری د دهنیته بهرچاڤ ((پنخواس ل سهر پرتین شووشا و به‌ریڼ هوور کری... لسهر زکی خشاندن، رووس کرن، جلك دبه‌ردا دراندن... مشیر ژ بهر لیهمشنا قامچیین وان رزگار نه‌بوو... وه‌کو زاروکه‌کی ژنوو خوه ڤیری خشاندنې دکت، مشیری خوه لسهر زکی خشانندو لڤین کرن)) (96).

پاشی ل جه‌ه‌ک دی ژی ههر باسی مشیری د که‌ت((پین مشیر کهښته بهر میرانا مه‌سه‌لی و جنگین ژ نه‌سمانا هات)) (97). نهڤ ههموو

نهڤه ژی ناماژنه بو پرا بچویک ل نیڤا دهوک. دیسان سینهما (نه‌روژ) و ب نهڤی رهنگی ل خواری ((سینهما نه‌روژ، کو نهو سینهما‌یا ب تنی بوو ل باژیری... روژانه په‌یاسین مه ل سهر وی پرا همدو نالین باژیری پنڤه‌ گریددان دبورین. نه‌ری، سینهما ل بهر لیڤا وی رووباری بوو.)) (89).

سینهما "نه‌روژ" ژی کو ههرکه‌سه‌ک ل دهوک دزانی ل نهوی سهرده‌می سینهما‌یه‌ک ل دهوک هه‌بوو ناڤی نهوی "نه‌روژ" بوو. "سیابه‌ند" زیندانیه و دپه‌نجه‌رکیرا نهوی پری دینیت له‌ورا ب هزران بیر ل سینهما "نه‌روژ" و نهوی پری دکت، نهڤه دوو نیشانن کو روودان و زیندان ل د هوکینه .

نه‌گهر مروڤ جارهی بمریت د نهوی زیندانیدا ههرده‌م داخازا نهوان مرن بوو تنی داکو ژ نهوی زورداری رزگار بین نهوا روژی چهند جاری روی ب روی دبوون. ده‌می نهو ههمی ته‌عدایه ددیت و چ هیڤی بو نه‌بوون کو دی ژ دهستی نهوان زورداران قورتالین و ب چاڤی سهری خو کوشتنا مروڤان ل بن نه‌شکه‌نجدانی ددین له‌ورا زیندان ب نامیری کوشتن و ویرانکری و که‌فکریه ((نهڤه چ گوله هه‌تا لیڤی نه‌م کهښته نیدا و سهر ژ هزرو بیرین مه ستاندى. چ چاره نفیس ل پینشامیه کو دزیندانا دا برزین؟ نهڤه نامیری کوشتن و ویرانی یه، نه‌م ددهستان دا درزین)) (90) نهڤ دیتنه د "حوجرمین زیندانی" دا ژی دهیته دیتن.

ژياناما یی دی د سوتنگه‌هیدا:

"سیابه‌ند" کاراکتره‌کی سهره‌کی د زیندانیدا روی ب روی هنده‌ک که‌سایه‌تیبان د بیت نهوان ژی تیکه‌لی چیروک و سهرپیه‌تیبان خو د که‌ت. ل لاپه‌ری 65 ژ رومانی باس ل دوو گهنجین زاخو د که‌ت کو ناڤی نیکی ((تاہره)) و یی نیکی((حوسینه)) (91). ژ بهرکو نارنجوکه‌ک ل چایخانیه‌کا زاخو د په‌قیت، نهڤ همدوو که‌سه و هنده‌کین دی ژی ل سهر په‌قینا نهوی نارنجوک د هینه گرتن و تاہری شازده سالی گله‌ک جارن بو هه‌قالین خو یین زیندانی د بیژیت: نیکجار نه‌م نزانم نارنجوک چیه، لی نهو باومرژ من ناکمن و به‌رده‌وام من نه‌شکه‌نجه ددن . نهڤ سهره‌تیبیه ژ لایښ نفیسر "بلند محمد" ی ب ههمان ناڤ و رویدان و شیوه هاتیبیه

خودانی رۆمانی هاتییه وهرگرتن و ئهو نه‌خوشیین ئه‌وی د زیندانیدا ب چاڤی سه‌ری خۆ دیتین، ئه‌فجا چ ب سه‌ری ئه‌وی هاتین یان یی زیندانییه‌کی دی هاتین د رۆمانیدا به‌رجه‌سته کرینه و ل هندهک جهان کراسه‌کی ئاشۆپی کتییه به‌ر.

-رۆمانا "سۆتنگه" به‌ر په‌ر مه‌کی رهش ژ دیرۆکا حوکومه‌تا عیراقی ل سالین هه‌شتییان ل سه‌دی بیستی د ده‌ینیته به‌رچاڤ، ئه‌وژی سه‌ره‌ده‌رییا ده‌وله‌تییه‌ی د گهل زیندانییان.

ژێده‌ر و په‌راویز

- (1) ناصر الحانی، المصطلح فی الادب الغربی، المکتبه‌ العصریه، بیروت، 1986، ص76.
- (2) ندی محمود مصطفی‌ الشیب، فن السیره الذاتیه فی الأدب الفلستانی بین (1992-2002)، (رساله ماجستیر)، مکتبه‌ جامعه‌ النجاج الوطنیه، نابلس، 2006، ص6.
- (3) انیس المقدسی، فنون الادبییه و اعلامها فی النهضة العربیة الحدیثة، طبع 2، دار العلم للملایین، بیروت، 1978، ص547.
- (4) Oxford English Dictionary, Oxford, 1971. Biog
- (5) محمد صابر عبید، السیره الذتیة الشعریة- قراءه فی التجربة السیریة لشعراء الحدائة العربیة، طبع 1، اربد، عالم الکتب الحدیث للنشر و لتوزیع، 2007، ص109.
- (6) نعهه قهرنی ئیسماعیل، هونه‌ری ژیاننامه‌ی خودی له ئه‌ده‌ی کوریدا (مه‌سعود مه‌مه‌د- پاکیزه‌ ره‌فیک حلمی) و له‌ نمونه، کولێژی په‌روه‌ده‌ بۆ زانسته مروفايه‌تییه‌کان، زانکوی سه‌لاح‌ده‌دین- هه‌ولێر، 2010، ل4.
- (7) عبدالله ابراهیم، موسوعه‌ السرد العربی، طبع 1، المؤسسه‌ العربیة للدراسات و النشر، بیروت، 2005، ص174.
- (8) إحسان عباس، فن السیره، دار بیروت للطباعه‌ والنشر، 1956، ص112.
- (9) عزالدین اسماعیل (دکتور)، الادب و فنونه، دار الفکر العربی، الطبعه‌ السابعة، 1978، ص282.
- (10) مؤید عبدالستار، السیره الذاتیه، ط1، الدار المنفی، لبنان، بیروت، 1996، ص29.
- (11) جورج مای، السیره الذاتیه، تعریب: أ. د. محمد القاضی و أ. د. عبدالله صوله، مکتبه‌ الادب العربی، رویه‌ للنشر و لتوزیع، الطبعه‌ الاولی، القا‌ه‌ره، 2017، ص35.
- (12) عبدالعزیز الشرف، أدب السیره الذاتیه، ط1، مکتبه‌ لبنان، الشركه‌ المصریة العالمیه‌ للنشر - لونجمان، 1992، ص37.

ئه‌شکه‌نجه و زۆردارییه‌ بیوون ئه‌گه‌ر ب په‌ره‌زی مرن ب ده‌ست مروفی نه‌که‌فیت ((مرن د وی ده‌لیڤیدا تشته‌کی په‌روژ بو)) (98). د سه‌ر ئه‌فی هه‌می را ئه‌وی چ دانپیدان نه‌دکرن و د چاڤی فه‌گیریدا قه‌هرمه‌مانه‌کی بی رکابه‌ریبو ((مشیر بزۆتی شوره‌شه‌کی بو)) (99).

ئه‌نجام

د ئه‌فی فه‌کولینیدا ئه‌م گه‌هه‌شتینه ئه‌قان ئه‌نجامان:

-رۆمان ئه‌و ژانری ئه‌ده‌بی نهرم و به‌رفه‌هه‌ د شیاندايه‌ گه‌له‌ک جوړ و ژانری دی بین ئه‌ده‌ی ب خۆفه‌ بگرت، ئه‌و بیایي به‌رفه‌هه‌، ریخۆشکه‌ره رۆماننقیس ئه‌زمون و ژيانا خۆ ژی تیدا به‌رجه‌سته‌ بکه‌ت.

-رۆمانا شووپین رۆندکان باس ل شالوا ئه‌فالای به‌هدیان و ب کاره‌ینانا چه‌کی کیمیایی ژ لایي له‌شکه‌ری عیراقیقه‌ ل سالا 1988 د که‌ت کو گیانه‌ومر و بالنده و مروف بی جو‌ده‌ی دمرن و ب هزاران خه‌لک ده‌ره‌ده‌ری تورکیا دین.

- رۆمانا شووپین رۆندکان سیمایین هه‌ردوو جوړین ژیانامی تیدا د هینه‌ دیتن و رۆماننقیسی ئه‌زمونا خۆ یا که‌سی د ئه‌فی رۆمانیدا به‌رجه‌سته‌ کریه. دیسان سه‌رپه‌هاتیا دایک و برا و که‌س و کارین خۆ ژی تو‌مارکرینه، له‌ورا سه‌نگ که‌تییه‌ سه‌ر "ژیاناما یی دی" ب تایه‌تی کاراکته‌ری سه‌ر مه‌کی کو ئه‌یۆبی سه‌برنیه‌ د رۆمانیدا برایی "قه‌هره‌مان" ی فه‌گیر و کاراکته‌ری سه‌ر مه‌کی رۆمانییه، ژ ده‌ر‌قه‌ی رۆمانی ئانکو د ژيانا راسته‌قینه‌دا برایی رۆماننقیسییه. به‌دري ژی د بیته‌ دایکا رۆماننقیسی و قه‌هره‌مانی د رۆمانی و ژ ده‌ر‌قه‌ی رۆمانیدا.

- "شووپین رۆندکان" و "سۆتنگه" رۆمانن، لی سیمایین ژیانامی تیدا د هینه‌ دیتن، ئه‌و ژی ب دانپیدانین هه‌ردوو رۆماننقیسان و چه‌ند نیشانه‌کین ژیانامی.

-د رۆمانا "سۆتنگه" دا ب سایا به‌راوردکره‌کی د ناڤه‌را "بلند" ی رۆماننقیس و "سیابه‌ند" ی کاراکته‌ری سه‌ر مه‌کی رۆمانی دیار بوویه کو به‌شه‌ک ژ ژيانا رۆماننقیسی هاتییه‌ نقیسین ئانکو بۆ ئافاکرنا ئه‌فی رۆمانی گه‌له‌ک مفا ژ ئه‌زمونا

- (13) محمد التونجی، المعجم المفصل فی الأدب، ط2، دار الکتب العلمیه، بیروت، 1995، ص536.
- (14) فیلیب لوجون، السیره الذاتیه الميثاق والتاریخ الأدبی، ترجمه وتقدیم: عمر حلی، المركز الثقافی العربی، ط1، بیروت، 1994، ص22.
- (15) رەمەزان حەجی قادر، هەفتیکستی و تیکەلبوونا ژانرین ئەدەبی د رۆمانین (صدقی هروری) دا، ناما دکتورایهتیه پیشکشکردن بو جقاتا کولێژا زمانان زانکویا دهۆك 2022، ل158.
- (61) گولستان بەدل محەمەد حەسەن، ژینامەیا خویە وەك جۆرەكی ئەدەبی (نوورەددین زازا) وەك نموونە، چاپا ئیكی، دەزگای سبیریز، چاپخانەیا خان، دهۆك، 2011، ل83-82.
- (17) ممدوح فراج النابی، روايه السيره الذاتيه فی مصر دراسه فی التأصيل و التشکیل، الهیئە العامه لقصور الثقافه، القاہرہ، 2011، ص110.
- (18) جلیله طرطیر، رجع الأصداء فی تحلیل ونقد أصداء السیره الذاتیه لنجیب محفوظ، المجلس الاعلی للثقافه، القاہرہ، الکتاب الأمل، 1997، ص45.
- (19) ممدوح فراج النابی، روايه السيره الذاتيه فی مصر دراسه فی التأصيل و التشکیل، المصدر السابق، ص118.
- (20) عبدالفتاح الحجری، عتبات النص، منشورات الرباطة، الدار البيضاء، المغرب 1996، ص26.
- (21) ئەمین عبدالقادر، شیعرییەت د رۆمانین سدقی هروری دا، دەزگای سبیریز، دهۆك، 2008، ل9.
- (22) رەمەزان حەجی قادر، هەفتیکستی و تیکەلبوونا ژانرین ئەدەبی، ژیدەرئ ناڤ هاتی، ل175.
- (23) هزرقان عبدوللا، شووپین رۆندکان (رۆمان)، وەشانین ئیکەتیا نڤیسەرین کورد تایی دهۆك، دهۆك، 2011.
- (24) هزرقان عبدوللا، شووپین رۆندکان، وەشانین ئیکەتیا نڤیسەرین کوردتایی دهۆك، دهۆك، 2011، ل3.
- (25) هەمان ژیدەر و هەمان لاپەر.
- (26) هەمان ژیدەر و هەمان لاپەر.
- (27) محەمەد رەئوف، ئەنڤال و رەهەندە سۆسیۆلۆجیەکان، چاپی بەکەم، چاپخانەیا تیشک، سلێمانی، 2005، ل65.
- (28) هزرقان عبدوللا، ژیدەرئ ناڤ هاتی، ل4.
- (29) دەستەکا پەڤی، وەشانین نڤیسەران، کوفارا پەڤی، ئیکەتیا نڤیسەرین کورد تایی دهۆك دەردنڤخت، ژماره 58، دهۆك، 2011.
- (30) ممدوح فراج النابی، روايه السيره الذاتيه فی مصر دراسه فی التأصيل و التشکیل، المصدر السابق، ص112.
- (31) مەهەست ژ (مامۆستای) عبدولرحمان مزوورییە، رۆماننڤیسی ئەڤ چەندە دگەلەك دانوستاندنید خۆدا دووپاتکرێیە.
- (32) هزرقان عبدوللا، ژیدەرئ ناڤ هاتی، ل40.
- (33) هزرقان عبدوللا، ژیدەرئ ناڤ هاتی، ل49.
- (34) هزرقان عبدوللا، ژیدەرئ ناڤ هاتی، ل50.
- (35) هزرقان عبدوللا، ژیدەرئ ناڤ هاتی، ل43.
- (36) هزرقان عبدوللا، ژیدەرئ ناڤ هاتی، ل43.
- (37) هزرقان عبدوللا، ژیدەرئ ناڤ هاتی، ل45.
- (38) هزرقان عبدوللا، ژیدەرئ ناڤ هاتی، ل72.
- (39) هزرقان عبدوللا، ژیدەرئ ناڤ هاتی، ل57.
- (40) ئیکەتیا نڤیسەران نابیتە کاراکتەر، لی وەکو کەسایەتیهکا مەعەنوی خۆدان دیرۆك هەبوونا خۆ د واقعیادا ژێ هەبە.
- (41) هزرقان عبدوللا، ژیدەرئ ناڤ هاتی، ل42.
- (42) هزرقان عبدوللا، ژیدەرئ ناڤ هاتی، ل50.
- (43) هزرقان عبدوللا، ژیدەرئ ناڤ هاتی، ل50.
- (44) لوقمان ناسیە، ل بەرتنەنا بەرسڤین وان، کومەکا دیدارانن د گەل هەندەك رەوشەنبیر و نڤیسکارین کورد هاتیئە بەستن (چاڤنیکەفتن د گەل هزرقانی)، بەرگی ئیکێ ژ وەشانین ئیکەتیا نڤیسەرین کورد-دهۆك، 2010، ل350.
- (45) هزرقان عبدوللا، ژیدەرئ ناڤ هاتی، ل62.
- (46) هزرقان عبدوللا، ژیدەرئ ناڤ هاتی، ل45.
- (47) کارزان فەڤی، دیدارا پۆینتیکایی دگەل هەلبەستەن هزرقان، کوفارا پۆینتیکایی، دەزگای سبیریز یی چاپ و وەشان، دهۆك، ژ 2، 2023، ل125-133.
- (48) هزرقان عبدوللا، ژیدەرئ ناڤ هاتی، ل62.
- (49) هزرقان عبدوللا، ژیدەرئ ناڤ هاتی، ل141.
- (50) هزرقان عبدوللا، ژیدەرئ ناڤ هاتی، ل163.
- (51) د پەيوەندییەك تەلەڤۆنیدا ل هەڤا 5 سالا 2023 بەریژ "عەلی بەندی" د بەرسڤا پرسیارەکا مندا د بیژیت: "ئەڤۆب" ئیک ژ ئەوان کەسایە بین ل سەر کەمبەسا ئەنڤالان شکایەت ل حوکومەتا عیراقی کری و وەکو شاهد بەشدار بوویە د دادگەهکرنا سەرانیین بەعدا.
- (52) هزرقان عبدوللا، ژیدەرئ ناڤ هاتی، ل52.
- (53) هزرقان عبدوللا، ژیدەرئ ناڤ هاتی، ل369.
- (54) هزرقان عبدوللا، ژیدەرئ ناڤ هاتی، ل321.
- (55) هزرقان عبدوللا، ژیدەرئ ناڤ هاتی، ل314.
- (56) هزرقان عبدوللا، ژیدەرئ ناڤ هاتی، ل120.
- (57) هزرقان عبدوللا، ژیدەرئ ناڤ هاتی، ل124.
- (58) هزرقان عبدوللا، هەمان ژیدەر، ل136-135.
- (59) هزرقان عبدوللا، هەمان ژیدەر، ل221.
- (60) هزرقان عبدوللا، هەمان ژیدەر، ل230.
- (61) هزرقان عبدوللا، هەمان ژیدەر، ل304.
- (62) هزرقان عبدوللا، هەمان ژیدەر، ل319.
- (63) هزرقان عبدوللا، هەمان ژیدەر، ل324.
- (64) هزرقان عبدوللا، هەمان ژیدەر، ل395.
- (65) ل سالا 2011 و ل چالاکییەکا ئیکەتیا نڤیسەران ئیڤاربیەکا تاییەت بو خۆدانین پەرتوکین ئیکەتیا نڤیسەران بەلاڤکرین رۆماننڤیس((هزرقان)) و ((قارمانی رۆمانی)) (ئەڤۆب برجینی)) کو د بیته برایی هزرقانی رۆماننڤیس، باس ل ئەڤی رۆمانی و ئەوان رۆژین ب سەرئ مللەتی کورد هاتین د کەس.
- (66) بلند محەمەد، سۆتنگەه، وەشانین ئیکەتیا نڤیسەرین کورد، دهۆك، 2005.

کەن لئێ مە چ ژێ نەدزانی کا چ شەرە تاكو ئەم نێزیک بوین شەر ب دیمایهک هاتبوو، شەهید و بریندار هەبوون و مشیر و کەسەکی دی ب برینداری کەفتبوونە دەستی لەشکەرێ عێراقی. ئەقەژی گروڤایه کو ئەف کاراکتەرە ب راستی د کەتواریدا هەبووێه.

(94) بڵند محمد، سۆتنگە، 261-262.

(95) بڵند محمد، سۆتنگە، 143.

(96) بڵند محمد، سۆتنگە، 70-71.

(97) بڵند محمد، سۆتنگە، 81.

(98) بڵند محمد، سۆتنگە، 132.

(99) بڵند محمد، سۆتنگە، 54.

ژێدەر

ب زمانی کوردی:

ئەمین عبدالقادر، شیعرییەت د رۆمانین سدقی هروزی دا، دەزگای سپیروز، دهوك، 2008.

بڵند محمد، سۆتنگە، وەشانین ئیکەتیا نظیسەری کورد تایبە د هۆکی، 2005.

بڵند محمد، ئەدەبی زیندانی و ئەدەبیاتا کوردی، گوڤارا مەتین، ژ ۲۳۵، وەشانین ناڤەندا خانە، دهوك، ۲۰۲۳.

بڵند محمد، حوجرەیین بێدەنگی ژ ئەدەبی زیندانی ، دەست نڤیسە و نامادەبە بۆ چاپی.

گوڤارا پەیف، ئیکەتیا نڤیسەری کورد تایبە دهوك دەردنڤیخت، ژمارە 58، دهوك، 2011.

رەمەزان حەجی قادر، هەفتیکستی و تیکەلبوونا ژانرین ئەدەبی د رۆمانین (صدقی هوروی) دا، ناما دکتورایهاتییه پێشکەشکرن بو جڤاتا کولێزا زمانان زانکویا دهوك ۲۰۲۲.

گولستان بەدل محەمد حەسەن، ژینامەیا خوێی وەك جۆرەکی ئەدەبی (نورەددین زازا) وەك نمونە.

، چاپا ئیکێ، دەزگای سپیروز، چاپخانەیا خانە، دهوك، 2011.

لوقمان ئاسیھی، ل بەرتیپنا بەرسقین وان، کومەکا دیدارانن د گەل هەندەك رەوشەنبیر و نڤیسکارین کورد هاتینە بەستن، بەرگی ئیکێ ژ وەشانین ئیکەتیا نڤیسەری کورد-دهوك، 2010.

محەمد رەئوف، ئەفەل و رەهەندە سۆسۆلۆجییهکان، چاپی یەكەم، چاپخانەیا تیشك، سلێمانی، 2005.

(67) بڵند محمد، حوجرەیین بێدەنگی ژ ئەدەبی زیندانی ، دەست نڤیسە و نامادەبە بۆ چاپی، ل ۲۶.

(68) بڵند محمد، سۆتنگە، 296.

(69) بڵند محمد، حوجرەیین بێدەنگی ژ ئەدەبی زیندانی ، دەست نڤیسە و نامادەبە بۆ چاپی، ل ۴۰.

(70) بڵند محمد، سۆتنگە، 163-164.

(71) بڵند محمد، حوجرەیین بێدەنگی ژ ئەدەبی زیندانی ، دەست نڤیسە و نامادەبە بۆ چاپی، ل ۵.

(72) بڵند محمد، سۆتنگە، 212.

(73) بڵند محمد، حوجرەیین بێدەنگی ژ ئەدەبی زیندانی ، دەست نڤیسە و نامادەبە بۆ چاپی، ل ۵۷.

(74) بڵند محمد، سۆتنگە، 281.

(75) بڵند محمد، حوجرەیین بێدەنگی ژ ئەدەبی زیندانی ، دەست نڤیسە و نامادەبە بۆ چاپی، ل ۲۸.

(76) بڵند محمد، سۆتنگە، 24.

(77) بڵند محمد، سۆتنگە، 72.

(78) بڵند محمد، سۆتنگە، 48-49.

(79) بڵند محمد، حوجرەیین بێدەنگی ژ ئەدەبی زیندانی ، دەست نڤیسە و نامادەبە بۆ چاپی، ل ۴۶.

(80) بڵند محمد، سۆتنگە، 60-61.

(81) بڵند محمد، سۆتنگە، 108.

(82) بڵند محمد، سۆتنگە، 109.

(83) بڵند محمد، سۆتنگە، 68.

(84) وەكو هەڤال كاك بڵندی گەلەك جارەن باس ل زیندانی و كەسین د گەل و رەفتارا حوكۆمەتی د گەل زیندانیین كرییه.

(85) بڵند محمد، سۆتنگە، 9.

(86) بڵند محمد، سۆتنگە، 11.

(87) بڵند محمد، سۆتنگە، 36.

(88) بڵند محمد، سۆتنگە، 37.

(89) بڵند محمد، سۆتنگە، 149.

(90) بڵند محمد، سۆتنگە، 95.

(91) بڵند محمد، سۆتنگە، 65.

(92) بڵند محمد، ئەدەبی زیندانی و ئەدەبیاتا کوردی، گوڤارا مەتین، ژ ۲۳۵، وەشانین ناڤەندا خانە، دهوك، ۲۰۲۳، ل ۱۰۶.

(93) جارەکی بڵند محمد ی گۆتە من ب راستی و ژ دەرفە ی رۆمانی پێشمەرگەك ناڤی ئەوی مشیر بوو و ب برینداری کەفتبوو دەستی لەشکەرێ عێراقی و د گەل مە د زیندانیدا بوو، ئەو توشی گەلەك ئەشكەنجەدانێ د بوو. هەروەسان رزگار كېستە، ل سالین هەشتیان پێشمەرگەبوو. د پەيوەندییهك تەلەفونیدا ل گەل فەكولەری د بێژیت: ئەم ب سەرپەرشتیا حەمید خاستی ل چیاپی گارە ی بووین، رۆژەکی ئەم ل چیاپی گارە ی بووین مە دیت چەند هەلیكۆپتەرەك ل دەفەرا قەدشی یی رەمیی د

فیلیب لوجون، السیره الذاتیه الميثاق والتاریخ الأدبی، ترجمه و تقدیم: عمر حلی، المركز الثقافی العربی، ط1، بیروت، 1994.

محمد التونجی، المعجم المفصل فی الأدب، ط2، دار الکتب العلمیه، بیروت، 1995.

ممدوح فراج النابی، روایه السیره الذاتیه فی مصر دراسه فی التأسیل و التشکیل، الهیئه العامه لقصور الثقافه، القاہرہ، 2011.

مؤید عبدالستار، السیره الذاتیه، ط1، الدار المنفی، لبنان، بیروت، 1996.

ناصر الحانی، المصطلح فی الادب الغربی، المکتبه العصریه، بیروت، 1986.

ندی محمود مصطفی الشیب، فن السیره الذاتیه فی الأدب الفلستانی بین (1992-2002)، (رساله ماجستیر)، مکتبه جامعہ النجاح الوطنیه، نابلس، 2006.

ب زمانئ ننگلیزی:

Oxford English Dictionary, Oxford, 1971. Biog shahi

دانوستاندن و په‌یوه‌ندیین تله‌فونی:

دانوستاندن د گهل هزرقان عبداللای(بهردهوام ل نیکه‌تیا نفیسهران).

دانوستاندن د گهل بلند محمد(بهردهوام ل نیکه‌تیا نفیسهران).

په‌یوه‌ندییا تله‌فونی د گهل رزگار کینسته‌ی، هه‌فا ۲ سالا ۲۰۲۳.

په‌یوه‌ندییا تله‌فونی د گهل علی بهندی، هه‌فا ۵ ۲۰۲۳.

نعمه قهرمنی نیسماعیل، هونه‌ری ژیاننامه‌ی خودی له ئه‌ده‌بی کوردیدا (مه‌سعود محمهد- پاکیزه ره‌فیک حلمی) وه‌ک نمونه، کولیژی په‌روه‌رده بۆ زانسته مرؤفایه‌تیه‌کان، زانکوی سه‌لاح‌هددین- هه‌ولتیر، 2010.

هزرقان عه‌بدوللا، شووپین رۆندکان (رۆمان)، وه‌شانین نیکه‌تیا نفیسهرین کوردتایی ده‌وک، ده‌وک، 2011.

ب زمانئ عه‌ره‌بی:

إحسان عباس، فن السیره، دار بیروت للطباعه والنشر، 1956.

انیس المقدسی، فنون الادبیه و اعلامها فی النهضه العربیه الحدیثه، طبع2، دار العلم للملایین، بیروت، 1978.

جلیله طرطیر، رجع الأصداء فی تحلیل ونقد أصداء السیره الذاتیه لنجیب محفوظ، المجلس الاعلی للثقافه، القاہرہ، کتاب الأمل، 1997.

جورج ما، السیره الذاتیه، تعریب: أ. د. محمد القاضی وأ. د. عبدالله صوله، مکتبه الأدب العربی، رؤیه للنشر والتوزیع، الطبعة الاولى، القاہرہ، 2017.

عبدالعزيز الشرف، أدب السیره الذاتیه، ط1، مکتبه لبنان، الشركه المصريه العالمیه للنشر - لونجمان، 1992.

عبدالفتاح الحجمری، عتبات النص، منشورات الرابطة، الدار البیضاء، المغرب 1996.

عبدالله ابراهیم، موسوعه السرد العربی، طبع1، المؤسسة العربیه للدراسات و النشر، بیروت، 2005. 8-

8- عزالدین اسماعیل (دکتور)، الادب و فنونه، دار الفكر العربی، الطبعة السابعه، 1978.

الخلاصة

الرواية هي جنس ادبي استفادت من جميع الانواع الادبية الاخرى، عالم الرواية عالم واسع و قريب من الحياة و المجتمع. السيرة هي انعكاس و أما السرد فهي سرد لحياة شخص ما الذي هو فرد من المجتمع، و هنا يتضح العلاقة المتينة بين الرواية و السيرة. من المعروف بأنه في الكثير من الاحيان يستفيد الروائي من حياته أو لشخص آخر و يجسد في روايته.

يتألف البحث الذي جاء بعنوان (سمات السيرة في رواية "أثار الدموع" و في رواية "المحرقة") تتألف هذه الدراسة من فصلين و المقدمة و النتائج و ملخصاً باللغات الكردية و العربية و الانكليزية، اضافة الى قائمة الهوامش و المصادر.

و في الفصل الاول تم تعريف السيرة و جرى الحديث فيه و تم التطرق الى نوعي السيرة و "هما السيرة الذاتية" و "السيرة الغيرية". ثم تطرق الى كيفية تحديد عناصر السيرة في الرواية و ميثاق السيرة. و في الفصل الثاني أصبحت رواية "أثار الدموع" و رواية "المحرقة" مادة للبحث، و جرى تقسيم هذا الفصل إلى محورين، ففي المحور الأول يجري البحث عن سمات السيرة في رواية "أثار الدموع"، وذلك عن طريق عتبات النص (الإهداء وكلمة الشكر و...) وكذلك عن طريق إجراء مقارنة بين حياة السارد والكاتب، وبهذه الطريقة تم تحديد العديد من سمات السيرة الذاتية... وفي السيرة الموضوعية (الغيرية)، جرى الحديث عن شخصية "بدرية" التي تكون والدة سارد الرواية و الروائي أيضاً، كما جرى الحديث أيضاً عن شخصية "أيوب" وهو يكون شقيقاً للروائي والسارد، وقد تم تأكيد ذلك بالوثائق.

و في المحور الثاني جرت مقارنة بين "بلند" الروائي و "سيابند" السارد والشخصية الرئيسية في الرواية، و تم الكشف عن العلاقة بينهم و تم تثبيت و بالوثائق أن "طاهر" و "حسين" و "مشير" في الرواية و خارج الرواية كان لهم وجود في الحياة الواقعية، وبهذه الطريقة تم تحديد سمات السيرة. و يظهر في النتائج ان عناصر "سيرة الغيرية" كانت سائدة في رواية "أثار الدموع" و أن عناصر "السيرة الذاتية" هي التي تكون سائدة في رواية "المحرقة".

الكلمات المفتاحية : السيرة، سيرة السجن، الانفال، السيرة الذاتية، ميثاق السيرة و الرواية.

ATTRIBUTES OF BIOGRAPHY IN THE “TRACES OF TEARS” AND “THE HOLOCAUST” NOVELS

RAMADAN HAJI KADER

Dept. of Kurdish Languages, College of Basic Education, University of Duhok, Kurdistan Region-Iraq

ABSTRACT

It is a fact that novel is a literary genre that benefited from all other literary genres. The world of the novel is a wide world and close to life and society. The biography is a reflection, and as for the narration, it is a narration of the life of a person who is a member of society, and here the strong relationship between the novel and the biography becomes clear. It is known that in many cases the novelist benefits from his life or another person and embodies it in his novel.

The research, which was titled (Attributes of Biography in the novel “Traces of Tears” and in the novel “The Holocaust”), consists of two chapters, an introduction, results, and a summary in Kurdish, Arabic and English, in addition to a list of footnotes and sources.

In the first chapter, the biography was defined and the discussion took place in it, and the two types of biography were addressed, namely, “the autobiography” and the “heterosexual biography”. Then he touched on how to identify the elements of biography in the novel and the charter of biography.

In the second chapter, the two novels became a material for research, and this chapter was divided into two axes. life of a narrator and writer,

In this way, many features of the autobiography were identified... In the objective biography, it was talked about the character "Badriya" who is the mother of the narrator and the novelist as well, and there was also talk about the character of "Ayoub" who is the brother of the novelist and the narrator, and this was confirmed with documents.

In the second axis, a comparison was made between "Bland" the novelist and "Siaband" the narrator and the main character in the novel, and the relationship between them was revealed, and it was confirmed and documented that "Taher", "Hussein" and "Mushir" in the novel and outside the novel had a presence in real life In this way, the characteristic of the biography was determined.

It appears in the results that the elements of "biography of altruism" were prevalent in the novel "Traces of Tears" and that the elements of "biography" were prevalent in the novel "The Holocaust".

KEYWORDS: Biography, Prison , Anfal, Autobiography, Charter of Biography and Novel.